

Vilniaus universitetas
Komunikacijos fakultetas
Informacijos ir komunikacijos katedra

Alma Bajoraitė,
Ryšių su visuomene studijų programos studentė

AKTYVIZMO VADYBA RYŠIUOSE SU VISUOMENE

MAGISTRO DARBAS

Vadovas: dr. R. Matkevičienė

Vilnius, 2007

Bajoraitė, Alma

Ba Aktyvizmo vadyba ryšiuose su visuomene : Magistro darbas / Alma Bajoraitė ; mokslinė vadovė dr. R. Matkevičienė; Vilniaus universitetas. Komunikacijos fakultetas. Informacijos ir komunikacijos mokslų katedra. – Vilnius, 2007. – 63 lap. – Mašinr. – Santr. angl. – Bibliogr.: p. 52-54.

UDK 061.7

Ryšiai su visuomene, aktyvizmas, socialiniai judėjimai.

Šio darbo *objektas* – yra aktyvizmas, kaip ryšių su visuomene priemonė. Susiejant aktyvizmą ir ryšių su visuomene veiklą darbe nagrinėjama kaip organizacijos naudoja aktyvizmą savo ryšių su visuomene veikloje.

Darbo *tikslas* – rasti teorinę poziciją, kuri paaiškintų, kaip aktyvizmas gali tapti ryšių su visuomene priemone ir praktiškai visa tai pagrįsti. Tikslui atskleisti keliami šie uždaviniai: apibrėžiamos aktyvizmo ir ryšių su visuomene sąvokos; aptariamos socialinius judėjimus aiškinančios teorijos; analizuojama, kokias tikslais ir kaip aktyvizmas naudojamas ryšių su visuomene veikloje, kas turi įtakos ir nulemia tokių priemonių pasirinkimo sėkmę; remiantis teorine dalimi sudaroma tyrimo metodologija; praktiškai pagrindžiama, jog tyrime naudojamas pavyzdys yra socialinis judėjimas pritaikytas ryšių su visuomene veikloje.

Darbe naudojamas nukreipto tiriamojo interviu *metodas*. Tam pasitelkta riedutininkų klubo „Ketvirtadienio nakties karštis“ Vilniaus mieste surengta pilietinė iniciatyva „Atkreipk dėmesį – tu esi stebimas“. Buvo apklaustas pagrindinis šios iniciatyvos organizatorius, riedutininkų klubo prezidentas A. Šapola.

Keliama hipotezė, kad išankstiniais ryšiais susiję žmonės susijungia į pasipriešinimo tinklą siekdami socialinio ar politinio pokyčio. Aktyvizmo panaudojimas tokiomis sąlygomis tampa veiksminga ryšių su visuomene priemone. Tyrimas patvirtino hipotezę, jog organizacijos įtikinę visuomenę, kad jiems svarbi problema kartu yra ir visuomenės problema, suformuoja socialinius judėjimus, kurie pasitarnauja jų ryšių su visuomene veikloje.

Darbas naudingas ne tik ryšių su visuomene studijoms, bet ir praktinei ryšių su visuomene veiklai.

TURINYS

ĮVADAS	5
1. AKTYVIZMAS IR SOCIALINIAI JUDĖJIMAI	9
1. 1. AKTYVIZMO SAMPRATA	9
1. 2. SOCIALINIO JUDĖJIMO SAMPRATA	11
1. 3. SOCIALINIŲ JUDĖJIMŲ TEORIJOS	14
1. 3. 1. <i>Resursų mobilizacijos teorijos</i>	14
1. 3. 2. <i>Naujieji socialiniai judėjimai</i>	15
1. 3. 3. <i>Rėminimas ir reikšmės konstravimas</i>	15
1. 3. 4. <i>Politinio proceso teorija</i>	16
2. AKTYVIZMAS RYŠIUOSE SU VISUOMENE	18
2. 1. RYŠIŲ SU VISUOMENE VEIKLA	18
2. 1. 1. <i>Ryšių su visuomene samprata</i>	19
2. 1. 2. <i>Ryšių su visuomene procesas</i>	20
2. 2. AKTYVIZMO VADYBA	24
2. 3. TINKLAVEIKOS VISUOMENĖ	27
2. 4. TAPATUMO KONSTRAVIMAS	31
2. 5. LAIKO IR ERDVĖS SANTYKIS SOCIALINIUIOSE JUDĖJIMUOSE	33
3. PILIETINĖS INICIATYVOS “ATKREIP DĖMESĮ – TU ESI STEBIMAS” TYRIMAS	35
3. 1. TYRIMO METODOLOGIJA	35
3. 2. RIEDUTININKŲ KLUBO TRUMPAS PRISTATYMAS	37
3. 3. PILIETINĖ INICIATYVA “ATKREIP DĖMESĮ – TU ESI STEBIMAS”	38
3. 4. TYRIMO ATITIKIMAS SOCIALINIO JUDĖJIMO APIBRĖŽIMUI	39
3. 4. 1. <i>Dalyvių tapatumas</i>	40
3. 4. 2. <i>Judėjimo tinklo struktūra</i>	41
3. 4. 3. <i>Judėjimo konfliktiškumas</i>	43
3. 5. TYRIMO ATITIKIMAS RYŠIŲ SU VISUOMENE VEIKLAI	44
3. 5. 1. <i>Situacijos tyrimas</i>	44
3. 5. 2. <i>Veikimas ir vykdymas: pilietinės iniciatyvos komunikacija</i>	45
3. 5. 3. <i>Pilietinės iniciatyvos rezultatai</i>	47
IŠVADOS	49
BIBLIOGRAFINIŲ NUORODŲ SĄRAŠAS	52
1 PRIEDAS. INTERVIU KLAUSIMYNAS	55
2 PRIEDAS. INTERVIU MEDŽIAGA	57
SUMMARY	64

ĮVADAS

Ant pakylės užlipęs žmogus aplink jį susibūrusiai miniai skelbia savas tiesas, agituoja juos susiburti bendruomeninei veiklai prieš tam tikrą priešą, skatina pakilti į kovą. Kas nors pasakys, jog tai scena iš meno filmo. Tačiau toks reiškinys egzistavo ne tik ankstesniuose amžiuose, bet su tam tikrom transformacijom puikiai veikia ir šiais laikais. Iš esmės niekas nepasikeitė, gal tik tiek, jog dabar kalbėtojo vaidmuo dažniausiai atitenka organizacijai, kuri siekdama socialinės bendruomenės veiksmo griebiasi ne tik kalbų, bet ir kitokių ryšių su visuomene priemonių. Bet kokiu atveju, tiek anksčiau, tiek ir dabar siekiama sukelti visuomenės aktyvizmą.

Kyla klausimas, kodėl reikia skatinti bendruomenės aktyvizmą? Atsakymas gana paprastas ir logiškas. Filmuose užtenka vienintelio super herojaus, kad susikautų su blogiu. Dabartinėje realybėje, taip vadinamam civilizuotame pasaulyje, negali tiesiog kažkam tvoti su kuoka. Tokie veiksmai neatneš norimų rezultatų, o netgi atvirkščiai – iššauks neigiamą požiūrį į jus. Tuo labiau, jog ir dabartiniai priešai, tokie kaip politinė, ekonominė sistema, dažnai nulemianti socialinius kultūrinius pokyčius yra per dideli ir vienam žmogui sunkiai įveikiami. Norint „civilizuotomis“ priemonėmis įveikti tokį „priešą“ reikia bendruomenės įsitraukimo. Kitaip sakant, aktyvizmą galime vykdyti tik tuomet, kai tam tikra bendruomenės dalis susiburia socialiniam judėjimui, kurio siekiama socialinio ar politinio pokyčio.

Septintame dešimtmetyje aktyvizmas išgyveno savo „aukso amžių“. Europoje ir JAV prasidėję masiniai aktyvizmo atvejai, sulaukė ne tik didelio visuomenės įsitraukimo, bet ir mokslininkų dėmesio. Tai tapo įprastu procesu, sprendžiant aktualias visuomenės problemas, siekiant pasipriešinti sistemai. Aktyvizmas įgavo daugybę pavidalų – nuo visiškai taikaus tylaus protesto iki smurtinių teroristinių judėjimų. Jis tapo priemone, kuria naudojosi ne ik atskiros visuomenės grupės, bet ir tam tikros organizacijos.

Vystantis aktyvizmui, beveik lygiagrečiai vystėsi ir kita veikla – ryšiai su visuomene. Prasidėję aktyvūs aktyvizmo atvejai buvo susiję su žmogaus teisėmis: žodžio ir minties laisve. Pirmosios „didžiosios“ socialinių judėjimų bangos kilo dėl to, jog žmonės reikalavo sau kuo daugiau teisių, kuo daugiau viešumo visuose gyvenimo srityse: politikoje, pramonėje, kultūroje. Iki tol uždaros organizacijos, įmonės, korporacijos pradėjo jausti spaudimą iš visuomenės ir žiniasklaidos pusės. Jos suprato, jog tampa aktyvizmo taikiniu. Atsirado ryšių su savo bendruomene poreikis, imta galvoti, kaip sušvelninti padėtį, prasidėjo ryšių su visuomene erą.

Besivystydamos viena greta kitos šios dvi sferos nuolat susikirsdavo. Iš pradžių taip nutikdavo konflikto metu. Ryšiai su visuomene tapo priemone spręsti aktyvistų sukeltas krizes. Tačiau ryšiai su visuomene nebūtų ta veikla, kuri savyje neturėtų daug netikėtumų ir netradicinių situacijos sprendimų. Iki šiol ryšiai su visuomene buvę kaip kontraveikla aktyvizmui, pamažu socialinius judėjimus pradėjo pritaikyti savo veikloje. Paskutiniaisiais dešimtmečiais aktyvizmas kaip veikla labai apmirė. Anksčiau žmonės prisijungdavę prie aktyvizmo vien tik iš idėjos, dabar pasyviai žiūri net ir į tuos socialinius judėjimus, kurie siekia spręsti iš ties aktualias visuomenės problemas. Pranykus „šventam“ aktyvizmo stereotipui – tai privalo būti nepatenkintų piliečių būrys, kurios suvienyti gali tik atsitiktinė, neplanuota, tačiau jiems visiems aktuali problema – įvairios organizacijos vis drąsiau pradėjo aktyvizmą naudoti ir savo ryšių su visuomene veikloje. Suagituoti tam tikrą visuomenės dalį kovoti dėl organizacijai svarbių tikslų ir tuo pačiu pakelti savo įvaizdį atrodė labai patraukli galimybė. Aktyvizmą kaip priemonę ryšių su visuomene veikloje pradėjo taikyti įvairios žmogaus teisių gynimo organizacijos, kaip pvz.: feministės. Iškeldamos tam tikrai visuomenės daliai, šiuo atveju moterims, aktualias problemas, jos savo organizacijoms tikslams pasiekti formavo savo, kaip karingai nusiteikusių už moterų teises kovojančių moteriškių įvaizdį, kurį dažniausiai sustiprindavo tam tikri socialinio judėjimo atvejai. Šis ir panašūs pavyzdžiai parodė, jog organizacijos išmoko valdyti aktyvizmą.

Šis darbas skirtas aktyvizmo vadybos ryšiuose su visuomene temai atskleisti. Šio darbo *objektas* yra aktyvizmas, kaip ryšių su visuomene priemonė. Kaip jau minėjom, ryšiai su visuomene ir aktyvizmas dažniausiai bendram kontekste buvo tapatinamos kaip viena kitai prieštaraujančios veiklos. Tačiau, bėgant metams transformuojasi ne tik pats aktyvizmas, bet ir jį skatinančios priemonės. Vis tik kyla klausimas, kaip aktyvizmas panaudojamas ryšių su visuomenėje praktikoje? Kodėl organizacijos renkasi tokią priemonę, ir ką jos turi žinoti apie aktyvizmą, kad galėtų jį pritaikyti taip, kad sulauktų ne visuomenės pasmerkimo, o pasiektų savo tikslus? Ar tikrai įmanomas šių dviejų veiklų derinys? Atsižvelgiant į klausimus galima kelti *hipotezę*, kad aktyvizmas, nepriklausomai nuo jo, prigimties ir savybių gali būti sukuriamas ir naudojamas organizacijos ryšių su visuomene veikloje. Norint tai pagrįsti, tenka išsikelti šio darbo *tikslą* – rasti teorinę poziciją, kuri paaiškintų, kaip aktyvizmas gali tapti ryšių su visuomene priemone ir praktiškai visa tai pagrįsti. Tikslui atskleisti keliami šie uždaviniai:

1. apibrėžti aktyvizmo ir ryšių su visuomene sąvokas;
2. aptarti socialinius judėjimus aiškinančias teorijas;

3. išanalizuoti, kokias tikslais ir kaip aktyvizmas naudojamas ryšių su visuomene veikloje, kas turi įtakos ir nulemia tokių priemonių pasirinkimo sėkmę;
4. ištirti, kaip tyrimui pasirinktas pavyzdys atitinka teorinėje dalyje nagrinėjamą aktyvizmo pritaikymą ryšių su visuomene veikloje.

Darbe naudojami analitinis ir lyginamasis *metodai*. Tyrimui atlikti naudojamas nukreiptas tiriamojo interviu *metodas*. Šis metodas padės plačiau ištirti ar nagrinėjamas pavyzdys atitinka darbo hipotezę, atsakys į klausimus kaip konkrečiai organizacijos pritaiko aktyvizmą savo ryšių su visuomene veikloje.

Darbą sudaro trys dalys. Pirmoje dalyje pateikiami aktyvizmo ir socialinio judėjimo sąvokų paaiškinimas. Kuo šie du terminai tarpusavyje susiję ir kodėl tiriant aktyvizmą tuo pačiu būtina kalbėti ir apie socialinius judėjimus. Šioje darbo dalyje į socialinius judėjimus bandoma pažiūrėti iš teorinės pusės. Čia kalbama apie socialinius judėjimus tiriančias teorijas, kurios buvo sukurtos paskutiniaisiais XX a. dešimtmečiais. Nors socialinius judėjimus tyrinėjančių teorijų yra gana daug, šiame darbe pateikiamos keturios teorijos, būtent resursų mobilizacijos, naujųjų socialinių judėjimų, rėminimo ir reikšmės konstravimo bei politinio proceso teorijos. Šios teorijos skirtingos ir kartais viena kitą paneigiančios, tačiau būtent jų keliamos idėjos yra aktualios ir gali vienu ar kitu aspektu paaiškinti socialinius judėjimus.

Antroje darbo dalyje pateikiamas ryšių su visuomene sąvokos apibrėžimas, teoriškai paaiškinama, kokia gali būti ryšių su visuomene veikla, taip pat pristatomas pats ryšių su visuomene veiklos procesas. Bandoma teoriškai paaiškinti galimybę aktyvizmą naudoti ryšių su visuomene veikloje, t.y. kalbama apie aktyvizmo vadybą, kaip organizacijos gali „sukurti“ socialinius judėjimus norėdamos juos pritaikyti savo ryšių su visuomene veikloje. Šioje dalyje kalbama ir apie tinklaveikos visuomenę, tapatumą bei laiko ir erdvės įtaką socialiniams judėjimams. Šie dalykai yra pagrindiniai faktoriai, galintys nulemti socialinių judėjimų susiformavimo galimybę.

Trečioje dalyje pristatoma tyrimo metodologija. Bandoma pagrįsti, jog tyrime naudojamas riedutininkų klubo pilietinės iniciatyvos atvejis gali būti įvardijamas kaip socialinis judėjimas. Pagrindžiamos tyrime nagrinėjamos pilietinės iniciatyvos, kaip ir visiems socialiniams judėjimams būtinos sąlygos: tinklo struktūra, tapatumas ir oponentas arba konfliktiškumas. Taip pat šioje dalyje bandoma pagrįsti, jog tyrime minima riedutininkų klubo organizuota iniciatyva buvo panaudota šios organizacijos ryšiuose su visuomene. Taip pat čia analizuojama, kaip konkrečiai aktyvizmas buvo pritaikytas ryšių su visuomene veikloje.

Reikia pažymėti, jog darbe į aktyvizmą nežiūrima per sociologinio mokslo prizmę. Čia aktyvizmas nagrinėjamas kaip ryšių su visuomene priemonė, todėl visas dėmesys kreipiamas į tai, kaip formuojasi socialiniai judėjimai, kokios yra jų pagrindinės savybės ir kas daro didžiausią įtaką norint „sukurti“ socialinį judėjimą. Taip pat giliai nesigilinama į socialinių judėjimų teorijas. Darbe minimos pagrindinės socialinių judėjimų teorijos, kurios leidžia paaiškinti skirtingas šio proceso interpretacijas.

Nagrinėjant ryšių su visuomene veiklą, čia vėlgi reikia paminėti tai, jog darbe nesiimama nagrinėti ryšių su visuomene teorijų, jų pritaikymo. Teoriškai ryšiai su visuomene nagrinėjami labai siaurai, tik tiek kiek reikalauja darbo tikslas. Darbo tema nukreipta daugiau į aktyvizmą, kaip vieną ryšių su visuomene priemonę, todėl į ryšius su visuomene čia žiūrima iš grynai praktinės pusės. Teorinėje dalyje kalbama tik apie patį ryšių su visuomene procesą, kurio įsivaizdavimas leidžia pagrįsti tyrimą. Taip pat trumpai pristatoma pati ryšių su visuomene sąvoka.

Darbe rėmiausi daugybe autorių straipsnių. A. Touraine straipsnis *The importance of Social Movements* nagrinėja socialinius judėjimus, M. Edelmanc, D. Bevington, C. Dixon ir kiti autoriai savo straipsniuose nagrinėja socialinių judėjimų teorijas. Tačiau daugiausiai, ypatingai trečioje dalyje buvo remtasi ispanų mokslininko M. Castells darbais *Tapatumo galia* ir *Tinklaveiklos visuomenės veikla*, kurie padėjo nagrinėjant aktyvizmą kaip realią veiklą, nulemtą šiuolaikinės pasaulio dinamikos ir žmogaus pasirinkimo, kokį vaidmenį jis vaidins šioje veikloje.

Pasirinktas tyrimas yra pirmas toks tyrimas moksliniuose studentų darbuose Lietuvoje (ir netgi drįsčiau teigti ne tik studentų). Lietuvos mokslinėje spaudoje nepavyko rasti nei vieno atvejo, kad aktyvizmas būtų nagrinėjamas būtent šiuo rakursu, kaip ryšių su visuomene priemonė. Todėl šiuos darbu bus prisidedama prie naujos diskusijos apie ryšių su visuomene priemones. Darbas bus naudingas tiek ryšių su visuomene studijose, tiek ir praktinėje ryšių su visuomene veikloje.

1. AKTYVIZMAS IR SOCIALINIAI JUDĖJIMAI

Mūsų visuomenės yra tokios, kokias jas suformavo istorija. Dabartinis informacijos ir globalizacijos amžius atneša daugybę naujovių mūsų visuomenei ekonomikos, technologijos ir kitose srityse. Tačiau ne mažiau išpūdingi yra ir socialiniai pokyčiai. Manuel Castells teigimu, pagrindiniu socialinės prasmės šaltiniu šiuo metu tampa tapatumo – kolektyvinio ar individualaus, primesto ar sukonstruoto – paieška [11]. Tai nėra naujas dalykas, nes tapatumas, ypatingai religinis ir etninis, jau egzistavo ir buvo suvokiamas kaip prasmės šaltinis nuo neatmenamų žmonių laikų. Tačiau dabartiniu istoriniu laikotarpiu, kuomet labai spartus globalizacijos procesas, kuomet pamatinės žmonių vertybės netenka prasmės ir dėl didelės visa ko kaitos žmogus jaučiasi nestabilus – tapatumas tampa vienu pagrindiniu, o gal netgi vieninteliu prasmės šaltiniu. Žmogus linkęs save suvokti ne per savo veiklą, o per tai kas jis yra. Tai kaip mes suvokiam save nulemia tai ar tapatinam save su tam tikra socialine grupe ar esam individualistai, ar įsitraukiam į bendruomenės aktyvizmą, ar lieka nuošalyje.

1. 1. Aktyvizmo samprata

Tiek akademinuose tyimuose, tiek ir pačioje visuomenėje socialinių judėjimų dalyviai vadinami aktyvistais, o dalyvavimas tokiuose socialiniuose judėjimuose – aktyvizmu. Šiame darbe bus laikomasi tokio pat šių sąvokų santykio. Vikipedijos laisvojoje enciklopedijoje pateikiamas toks *aktyvimo* apibrėžimas:

„Aktyvizmu paprastai laikomas sąmoningas veiksmas, kurio tikslas yra socialinis ar politinis pokytis“ [2].

Plačiąja prasme aktyvizmas labai dažnai suprantamas kaip bet koks aktyvus elgesys. Tačiau siauresne prasme aktyvizmas suprantamas kaip disidento ar protesto veiklos sinonimas, tačiau jis apima labai platų formų spektrą. Todėl aktyvizmas gali būti laikomas tiek nuolatinis laiškų politikams rašymas, tiek demonstracijos, tiek pats terorizmas (jei suprasi aktyvizmą plačiąja prasme).

Aktyvizmas ir aktyvistai kaip terminas pirmą kartą paminėtas politiniame kontekste Belgijos spaudoje, kuomet 1916 m. ten vyko Flamandų¹ judėjimas [1]. Žodis “aktyvizmas” dažnai naudojamas kaip sinonimas kalbant apie protestą ar disidentą. Tačiau aktyvizmas gali kilti iš bet kokios politinės orientacijos ir įgauti įvairiausias formas, pradedant nuo laiškų rašymo spaudai ar politikams iki politinių kampanijų, ekonominio aktyvizmo, masinių mitingų ir gatvės eisenų, streikų ir net partizaninių taktikų. Labiau konfrontuojantys aktyvizmo atvejai vadinami pasipriešinimu ar net terorizmu, priklausomai nuo to, kur tyrėjas nustato esant aktyvizmo pabaiga.

Tam tikrais atvejais aktyvizmas kaip procesas negali pats valdyti tam tikrų protestų ar konfrontacijų: tokios instancijos, kaip religiniai ar feministiniai aktyvistai stengiasi įtikinti žmones pakeisti savo elgseną, vyriausybę pakeisti įstatymus.

Dažniausiai išskiriamos tokios aktyvizmo rūšys kaip:

1. *Boikotas*. Tai visiškas arba dalinis santykių su fiziniais arba juridiniais asmenimis, organizacijomis ar valstybėmis nutraukimas, atsisakymas vykdyti pavestas užduotis arba naudotis tam tikromis teisėmis ar paslaugomis. Paprastai taikomas siekiant ekonominių ar politinių veiksmų. Pvz.: atsisakymas pirkti tam tikras prekes.
2. *Demonstracija*. Eitynės, mitingai ir kitokie masiniai renginiai, išreiškiantys visuomenės nuotaikas, reikalavimus, protestą ar paramą kam nors. Paprastai demonstracijas organizuoja opozicinės politinės jėgos. Tačiau gali organizuoti ir valdantieji sluoksniai, kad parodytų, jog yra politiškai remiami.
3. *Kraftizmas*. Tai aktyvizmo forma tipiška visuomeniniam teisingumui arba aplinkosaugai. Toks aktyvizmas savo veiklą koncentruoja aplink tam tikros specifinės paskirties organizacijos veiklą, kaip pvz.: *Žalieji*.
4. *Lobizmas*. Tai visuomenės narių grupių ar atskirų individų veikla, siekiant daryti įtaką valdžios sprendimams.
5. *Pilietinis nepaklusnumas*. Tai viena iš piliečių ir valstybės konfliktų formų. Tai yra neprievartinis ir sąmoningas tam tikrų valstybės ar kitos galios įstatymų pareigų arba įsakymų nevykdymas. Piliečiai protestuoja ne prieš pačią valdžią plačiąja prasme, o prieš tam tikrus jos sprendimus ar įstatymus. Pilietinio nepaklusnumo akcijomis siekiama, kad tie įstatymai ar sprendimai būtų pakeisti, arba išviso panaikinti. Tai gali būti tiek pavienių asmenų, tiek masinės nepaklusnumo akcijos.

¹ Flamandai – šiaurės Belgijoje gyvenanti tauta.

6. *Streikas*. Masinis darbuotojų atsisakymas atlikti darbą, kol nebus patenkinti tam tikri darbuotojų reikalavimai. Streikai taip pat gali būti naudojami priversti vyriausybę keisti vykdomą politiką ar net pačią vyriausybę.
7. *Tiesioginis veiksmas*. Tai politinio aktyvizmo forma, kuri siekia tiesiogiai pataisyti tam tikrą „blogą“ situaciją politikoje, o ne žada tai padaryti vėliau, kaip tai daro daugelis politikų.

Pagal aktyvizmo rūšis galime spręsti, jog aktyvizmas kaip veikla gali būti suprantama skirtingai. Tai sąlygoja ir skirtingas socialinių judėjimų suvokimas. Kalbant apie aktyvizmą neišvengsime socialinio judėjimo termino. Jeigu aktyvizmą laikysime kaip tam tikrą veiklą, tai socialinis judėjimas šiame kontekste bus veiksmas, kuriuo pasiekiamas aktyvizmas. Todėl nagrinėjant aktyvizmą būtina apsibrėžti, ką laikysime socialiniu judėjimu.

1. 2. Socialinio judėjimo samprata

Castells sako, jog „socialinius judėjimus reikia suprasti taip, kaip jie patys save apibūdina: jie yra tai, kas sakosi esą“ [6]. Tokiu teiginiu norima pasakyti, jog socialinių judėjimų interpretavimas dažnai gali būti klaidingas. Skirtingos teorijos (kurias nagrinėsime vėliau) apibrėždamos socialinius judėjimus kaip esminius judėjimo bruožus išskiria vis kitus socialinių judėjimų aspektus. Vieni išskiria kolektyvinį veiksmą, pasipriešinimą sistemai. Kiti didesnę reikšmę teikia tapatybei. Todėl socialinius judėjimus galima apibrėžti labai skirtingai. Alaine Touraine teigia, jog socialiniai judėjimai iš esmės yra organizuoti konfliktai arba konfliktai tarp organizuotų dalyvių dėl tam tikrų bendrų kultūrinių vertybių [29]. Socialiniai judėjimai gali būti socialiai konservatyvūs, socialiai revoliucingi, vienoki ir kitokie, arba nei tokie, nei tokie. Nes analizuojant socialinius judėjimus negalima jų skirstyti į „gerus“ arba „blogus“. Labai dažnai mokslininkai socialinių judėjimų tyrimuose remiasi klasikine Touraine tipologija, kurioje socialiniai judėjimai yra apibrėžiami pagal tris principus: *judėjimo tapatumo*, *judėjimo priešininko* ir *judėjimo vizijos* ar socialinio tikslo [8].

- Socialinis judėjimas aiškinamas tuo, kaip pats judėjimas save supranta, kieno vardu jis kalba;
- Priešininką reikėtų suprasti kaip tą, kurį judėjimas pats nurodo kaip savo svarbiausią priešą;
- Judėjimo vizija aiškinama kaip judėjimo turima socialinės santvarkos ar socialinės organizacijos vizija, kurią jie siekia įgyvendinti.

Pagal šiuos principus socialiniai judėjimai neretai gali būti klaidingai tapatinami su kita kolektyvine veikla, kaip pvz.: nekonfliktiški judėjimai, sektos ar koalicijos. Tačiau socialiniai judėjimai nuo visų kitų kolektyvinių veiklų skiriasi būtent tuo, jog judėjimas turi šias savybes kaip *konfliktiškumas, aiškiai identifikuotas oponentas, tampri judėjimo dalyvių sąveika ir bendra judėjimo dalyvių tapatybė* [29]:

- Socialiniai judėjimai visada pasižymi viešu socialinio konflikto išreiškimu, kaip pvz. socialinės problemos į kurias nukreiptas veiksmas siekiant socialinės kaitos;
- Socialinių judėjimų dalyviai, priešingai nei kitų kolektyvinių veiklų, susieti tampriais neformaliais ryšiais. T.y. jie priklauso neformaliai tinklui, kuriame jie mobilizuojasi kolektyviniam veiksmui, tačiau tuo pačiu išsaugo savo kaip atskiro dalyvio veiksmų laisvę;
- Socialiniai judėjimai išlaiko judėjimo dalyvių ryšius ir užtikrina, kad jie būtų nuolatiniai judėjimo dalyviai, o neapsiribotų vien tik atskirais laike ir erdvėje ribotais įvykiais.

Tačiau socialinių judėjimų taip pat nereikia suprasti labai griežtuose rėmuose. Dažnai socialiniai judėjimai visuomenėje suprantami, kaip didelio masto tam tikri visuomenės pasipriešinimai, kaip pvz.: Baltijos kelias, kuomet didžioji dalis Lietuvos, Latvijos ir Estijos gyventojų sudarė ilgą kelią per šias tris valstybes, tuo rodydami taikų pasipriešinimą tuometiniai valdžiai. Socialiniu judėjimu gali būti ir tam tikra pilietinė iniciatyva, kaip pvz.: dviratininkų žygis miesto gatvėmis, kuriuo siekiama atkreipti valdžios dėmesį į dviračių takelių trūkumą. Patys sociologai socialinius judėjimus skirsto pagal labai daug įvairių kriterijų ir kategorijų [30]:

1. Pagal sritis:

- *reformaciniai judėjimai* – judėjimai skirti pakeisti tam tikras normas, dažniausiai įstatymiškas. Pavyzdžiui judėjimai dėl darbuotojų teisių, žaliųjų judėjimas dėl ekologinių įstatymų, ar judėjimai palaikantys teisę į abortus. Taip pat šie judėjimai siekia pakeisti tam tikrus papročius ar moralines normas, kaip pvz. pornografijos pasmerkimas ar religinės sektų laisvė. Šių socialinių judėjimų pobūdis priklauso ne tik nuo dalyvių ryšių, bet taip pat ir nuo naudojamų metodų, kurie gali būti ir labai radikalūs.
- *radikalūs judėjimai* – judėjimai, kurie siekia panaikinti vertybių sistemą. Tai dažniausiai fundamentalūs pokyčiai, tokie kaip reformų judėjimai, pvz.: Amerikos

žmonių teisių judėjimas reikalaujantis keisti žmonių teises Pietų Afrikos respublikoje ir pan.

2. Pagal pokyčių tipus:

- *naujieji judėjimai* – judėjimai norintys keisti nusistovėjusias vertybes ir normas.
- *konservatyvūs judėjimai* – judėjimai, kurie nori išsaugoti nusistovėjusias normas ir vertybes.

3. Pagal sudėtį :

- *grupiniai judėjimai* – susikoncentravę į grupes ar sąjungas, kaip pvz.: remiantys politines sistemas. Kai kurios iš šių grupių transformuojasi į politines partijas, bet daugelis išlieka už partijų ribų.
- *individualūs judėjimai* – susikoncentravę ties vienu žmogumi. Dažniausiai tai religinės sektos.

4. Pagal metodus:

- *taikūs judėjimai* – dar vadinamasis Mohandos Gandhi metodas. Taikiais veiksmais paremti judėjimai.
- *smurtiniai judėjimai* – judėjimai, kurie savo veikloje naudoja smurtinius veiksmus, kaip pvz.: Baskai separatistai. Tokie judėjimai dažnai laikomi teroristiniais veiksmais.
- *teroristiniai judėjimai* – tai valstybių ar religijų judėjimai.

5. Pagal senumą:

- *senieji judėjimai* – judėjimai prasidėję dar 19 amžiuje, kaip antai darbininkų judėjimai, rasiniai ir pan. Tokie judėjimai dažnai koncentruojasi ties tam tikrais materialiais tikslais, kaip gyvenimo standartas, politinė autonomija ar darbuotojų klasė.
- *naujieji judėjimai* – prasidėję 20 amžiuje. Tai pvz.: feministės, žmogaus teisių, aplinkosaugos judėjimai.

6. Pagal sritis:

- *globalūs judėjimai* – turintys globalius tikslus, problemas. Čia vėlgi žalieji ir pan.
- *lokalūs judėjimai* – turintys tam tikros srities problemas. Kyla dėl tam tikrų regioninių ar šalies problemų.
- *multi lygio judėjimai* – judėjimai, kurie pripažįsta 21 amžiaus vyriausybės sudėtingumą. Tikslas turėti įtaką vietiniam, regioniniam, nacionaliniam, pasauliniam lygmenį.

Pagal šias savybes socialinius tinklus galime apibūdinti kaip tam tikras neformaliais ryšiais paremtas struktūras, kurių dalyviai pasižymi bendra tapatybe tam, kad išitraukdami į konfliktą siektų socialinės kaitos. Tokių neformalių struktūrų tyrimai išskėlė daug teorinių

žinių ir prieštaravimų, pasiūlė daugiau socialinių judėjimų apibrėžimų ir juos suprasti padedančių koncepcijų.

1. 3. Socialinių judėjimų teorijos

Socialinius judėjimus nagrinėja gana daug teorijų. Visos jos socialinius judėjimus tiria iš gana skirtingų pozicijų ir skirtingai juos interpretuoja. Nors socialiniai judėjimai kaip reiškinys egzistavo jau seniai, tačiau tokius judėjimus aiškinančių teorijų poreikis atsirado tik dvidešimto amžiaus septintajame dešimtmetyje. Tuomet visame pasaulyje prasidėjo masinių socialinių judėjimų banga. Tokie masiniai judėjimai buvo sunkiai racionaliai paaiškinami, jose dalyvaudavo skirtingų socialinių sluoksnių, amžiaus, rasės žmonės. Iki tol egzistavusios tokios kaip pvz.: Marksizmo teorijos jau negalėjo būti taikomos aiškinant tokius judėjimus. Todėl atsirado poreikis kurti naujas socialinius judėjimus aiškinančias teorijas. Viena pirmųjų tokių naujų teorijų buvo resursų mobilizacijos teorijos.

1. 3. 1. Resursų mobilizacijos teorijos

Resursų mobilizacijos teorija buvo kuriama JAV, kuri tuo metu ganėtinai skyrėsi nuo Europos. Tuo metu Europoje dar daug kur vyravo marksizmas, o JAV – racionalizmas [17].

Pagrindinis resursų mobilizacijos mokyklos tikslas ištirti kaip socialiniai judėjimai mobilizuoja materialius, žmogiškuosius, organizacinius ir kitus resursus, tam kad galėtų plėstis ir daryti tam tikrą įtaką. Šių tyrimų pagrindu tapo resursų prieinamumas ir organizavimo būdai. Todėl resursų teorijos tyrė tokius judėjimus, kurie turėjo aiškiai išreikštas organizacines struktūras [24]. Ši teorija aiškino, jog tokiems organizacines struktūras turintiems judėjimams resursai būtini tam, kad būtų susitarta socialiniuose konfliktuose, nes jie privalo sudaryti bendrą paskirtį. Anot šių teorijų kiekvieno asmens įsitraukimas į tokius judėjimus yra racionalus jo pasirinkimo procesas. Žmogus prieš įsitraukdamas apgalvoja koks prisijungimo prie šio judėjimo efektyvumas ir kokia tokio dalyvavimo rizika. Vis tik vėlesni tyrimai sumenkino šių teorijų aiškinamąją galią, nes įrodė, jog socialinių judėjimų dalyvių apsisprendimas įsitraukti į judėjimus toli gražu ne visada racionalus. Taip pat socialiniai judėjimai ne visada turi aiškias organizacines struktūras.

1. 3. 2. Naujieji socialiniai judėjimai

Tuo metu kai JAV atsirado resursų mobilizacijos teorijos, Europoje ėmė naujos socialinių judėjimų teorijos vadinamos „naujaisiais socialiniais judėjimais“. Šios teorijos vadinamos naujomis todėl, jog jos išskyrė kitokį socialinių judėjimų konfliktą, nei prieš tai minėtos resursų mobilizacijos teorijos. Resursų mobilizacijos teorijoje konfliktu buvo laikoma kova tarp kapitalo ir darbo jėgos, o naujųjų socialinių judėjimų teorija iškėlė konfliktą ne tiek darbo srityje, kiek pačiame gyvenimo būde, poreikiuose, elgesio normose. Tokie judėjimai atsirado tada, kai Europoje atsirado poindustrinės visuomenės ir todėl jie buvo nukreipti prieš anksčiau dominavusias gyvenimo būdo formas. Naujajai socialinių judėjimų mokyklai buvo būdingi *tapatybės*, *opozicijos* ir *visuma* [6].

1. Tapatybė – kaip dalyvaujantys judėjime save suvokia.
2. Opozicija – kas yra pagrindinis judėjimo oponentas (t.y. priešas). Tokie „priešai“ dažniausiai yra galia disponuojantys socialiniai veikėjai. Judėjimas priešinasi tokio oponento siūlomam visuomenės gyvenimo būdai.
3. Visuma – socialinė tvarka, kurios siekia judėjimas.

Naujieji socialiniai judėjimai buvo daugiau kultūriniai negu politiniai. Visuomenė tokiuose judėjimuose dalyvauja daugiau dėl paties dalyvavimo negu kad dėl konkrečių tikslų, tačiau deklaruojamas tokių judėjimų tikslas visuomet yra tapatybė ir socialiniai pokyčiai visuomenėje.

1. 3. 3. Rėminimas ir reikšmės konstravimas

Šios teorijos siekia išsiaiškinti kas nulemia žmonių dalyvavimą socialiniuose judėjimuose. Teorija remiasi Goffman rėminimo koncepcija aktyvizmui aiškinti [23]. Ši teorija rėminimą supranta kaip interpretacinę schemą, pagal kurią žmonės fiksuoja ir suvokia jų gyvenime nutinkančius ar apskritai egzistuojančius įvykius. Aktyvizmo dalyviai naudoja bendrus realybės suvokimo modelius, kurie įprasmina jų asmeninę patirtį ir nulemia veiklos pasirinkimą. Būtent toks skirtingas socialinės realybės suvokimas įtakoja dalyvavimo socialiniuose judėjimuose veiksmus, kurių negali paaiškinti kitos, racionalios pozicijos besilaikančios, teorijos (kaip pvz.: resursų mobilizacijos teorija). Rėminimo procese kaip vienas iš veikėjų išskiriama ir žiniasklaida, kuri gali nulemti reikšmių kūrimo bei tapatybės konstravimo principus. Skirtingos interpretacinės schemas apsprendžia kokios reikšmės

priskiriamos socialiniams pokyčiams, todėl jos yra susijusios ir su judėjimų ideologinėmis programomis.

1. 3. 4. Politinio proceso teorija

Iki pat XX a. pabaigos populiariausia teorija aiškinant socialinius judėjimus buvo *Politinio proceso teorija* [4]. Šios teorijos pagrindinė prielaida ta, jog socialinių judėjimų atsiradimas ir sėkmė priklauso nuo valstybės politinės struktūros. Valstybė turi galią skatinti arba slopinti tokius judėjimus. Politiniai veikėjai tokiu būdu gal ištraukti į judėjimus, arba oponuoti jiems. Socialiniai judėjimai pasinaudoja politinėje struktūroje atsiradusiomis progomis (kaip pvz.: skandalais) ir tuomet mobilizuojasi kolektyviniam veiksmui. Tačiau dabar ši teorija taip pat susilaukia vis daugiau kritikos. Pagrindinė kritika yra ta, jog politinio proceso teorijos socialinius judėjimus aiškina kaip politinius tikslus ir tradicines organizacines formas turinčias struktūras, tuo tarpu jos nepaaiškina aiškiai išreikštų politinių tikslų neturinčių socialinių judėjimų, kurie vis dar vyrauja poindustrinėse visuomenėse [17]. Dėl to šios teorijos netgi vadinamos vakarietiško pasaulio teorijomis. Taip pat politinio proceso teorijos akcentuoja pokyčius politinėje struktūroje, tačiau nekalba apie tai, kokias reikšmes aktyvistai priskiria tiems pokyčiams, kaip juos interpretuoja. O pagal rėminimo ir reikšmės konstravimo teoriją jokie struktūriniai pokyčiai neegzistuoja patys savaime tol kol jie nėra įvardijami ir kol jiems nepriskiriamos tam tikros reikšmės.

Viena aišku, jog vienos ar kitos teorijos pasirinkimas didele dalimi įtakoja kokie aktyvizmo aspektai tiriami, kokias metodais remiamasi ir kokių rezultatų iš viso to galime tikėtis.

Visos pristatytos socialinių judėjimų teorijos šiuos judėjimus tiria iš „skirtingų kampų“. Kitaip sakant, remiasi skirtingais teoriniais pagrindais. Tai galima paaiškinti tuo, jog teorijos atsirado skirtingose socialinėse aplinkose (JAV ir Europa) ir todėl į aktyvizmą kaip į reiškinį žiūrėjo skirtingai. Amerikietiškosios teorijos buvo sukcentravusios dėmesį į tai, *kaip* socialiniai judėjimai buriasi, tuo tarpu Europietiškosios bandė atsakyti *kodėl* šie judėjimai buriasi. Taigi jos ne tik skirtingai aiškina aktyvizmą kaip reiškinį, bet ir skirtingai išskiria pagrindinius klausimus susijusius su šiais judėjimais.

Be šių pateiktų teorijų, kurios buvo paskata tolimesniems socialinių judėjimų tyrinėjimams, taip pat didelę reikšmę davė šių teorijų kritinės teorijos. Tačiau panašu yra tai,

jog tik apjungus visas šias paradigmas į vieną, galima labai smarkiai pasistūmėti į priekį socialinių judėjimų studijų srityje.

Visi šie teoriniai prieštaravimai iškelia problemas, nes klausimai kaip ir kodėl aktualūs ne tik teoretikams, bet ir praktinėms veikloms, tokioms kaip ryšiai su visuomene, kurioms tenka „dirbti“ kartu su aktyvizmu.

2. AKTYVIZMAS RYŠIUOSE SU VISUOMENE

Ryšiai su visuomene, kaip veikla, gana dažnai susiduria su tam tikromis aktyvizmo formomis. Žinant, kad aktyvizmu siekiama socialinio arba politinio pokyčio, aktyvizmas pasireiškia tokiomis formomis, kaip demonstracijos, boikotai, streikai ir pan. Ryšiai su visuomene ir aktyvizmas dažniau atsiduria skirtingose barikadų pusėse. Ir ne paslaptis, kad ryšių su visuomene specialistams toks aktyvizmo pasireiškimas yra pats didžiausias siaubas. Tai yra todėl, kad aktyvizmas yra naujas reiškinys krizių komunikacijoje.

Tačiau šiame darbe bandysime pažvelgti kitą šių abiejų veiklų santykių pusę, t.y. kaip ryšiai su visuomene panaudoja aktyvizmą savo veikloje. Iš pirmo žvilgsnio tai atrodytų labai „pritemptas dalykas“. Juk aktyvistai visada suprantami kaip viena konflikto pusė (dažniausiai geroji), o ryšiai su visuomene – kaip tie, kurių paskirtis išsukti kitą konflikto pusę (blogąją, pvz.: politikus). Tačiau prisiminkime kas yra ryšiai su visuomene? Ryšiai su visuomene – veiksmai, kuriais informaciją skleidžiantis subjektas siekia formuoti priimančių auditorijų požiūrį į subjektą [28]. Atlikdamas šiuos veiksmus subjektas pasirenka kokiomis priemonėmis tai atliks. Kartais kaip priemonė pasirenkamas aktyvizmas.

2. 1. Ryšių su visuomene veikla

Pasaulyje yra daugybė įmonių, įstaigų, draugijų, bendruomenių, klubų, ir dar visokių įprastų bei neįprastų organizacijų, kurios steigiasi ir vysto savo veiklą dėl tam tikrų tikslų: gaminti produktus, siūlyti paslaugas, skleisti tikėjimą, užsiimti specifine veikla ir kt. Gyvuodamos šiuolaikiniame pasaulyje jos supranta, jog norėdamos ko nors pasiekti, jos turi būti geresnės, patrauklesnės, patikimesnės, aktyvesnės už kitas. Kad tokios yra, neabejoja nei viena, problema yra įtikinti kitus tuo patikėti – kad skirtų finansavimą, kad taptų nariais, kad naudotųsi paslaugomis. Organizacijoms vis labiau ir labiau tampa reikalinga ryšių su visuomene veikla.

2. 1. 1. Ryšių su visuomene samprata

Kai žmonės paklausia, kas tai yra ryšiai su visuomene, tampa gana sudėtinga paprastai paaiškinti. Ryšiai su visuomene (dar vadinamų viešųjų ryšių) veikla labai įvairialypė. Ji būdinga daugeliui vyriausybinių, nevyriausybinių, mokslo, kultūros, pramonės, verslo organizacijų. Todėl ir apibrėžti ryšius su visuomene galima skirtingai. Yra daugybė šios veiklos apibrėžimų. Šiame darbe *ryšius su visuomene* apibrėšim kaip:

„Ryšiai su visuomene - tai vadybinė funkcija, kurios tikslas nustatyti, sukurti ir palaikyti abipusius palankius ryšius tarp organizacijos ir įvairių publikų, nuo kurių priklauso organizacijos pasiekiamumas ar nesėkmė“ [27].

Paprastai kalbant ryšiai su visuomene padeda organizacijai prisitaikyti viena prie kitos, jų dėka organizacija tampa labiau matoma ir palankiau priimama. Šiuolaikiniame pasaulyje vis daugiau įmonių suvokia, kad joms negali ignoruoti visuomenės ar atskirų visuomenės grupių nuomonės ir vystyti savo veiklą žiūrint tik savų interesų. Didėjant nepasotinam visuomenės norui „žinoti“, šių organizacijų veikla vis labiau ir labiau tampa vieša.

Norėdamos šią „viešumo problemą“ paversti sau palankia, organizacijos turi žinoti visuomenės nuomonę svarbiais organizacijai klausimais, visuomenės ar atskirų jos grupių poreikius bei interesus ir tinkamai planuoti veiksmus. Kitaip sakant, jos privalo užsitikrinti nuolatinį visuomenės palankumą ir gerą įvaizdį visuomenėje.

Įtikinėjimas, siekiant konkrečių tikslų, tapo viena iš pagrindinių ryšių su visuomene priemonių. Tik įtikinus visuomenę organizacijos gaminamų produktų ar teikiamų paslaugų kokybe, veiklos teisingumu ir pan., galima tikėtis palankaus ir sėkmingo bendradarbiavimo tarp organizacijos ir visuomenės.

Kalbant apie įtikinėjimą, nereikia to suprasti blogąja prasme. Įtikinėjimas labai natūralus dalykas, gyvuojantis kartu su žmonija nuo neatmenamų laikų. Žmonės įtikinėja vieni kitus kiekvieną dieną. Organizacijos pasitelkę tam tikras priemones taip pat stengiasi įtikinti vartotojus priimti organizacijai palankų vienokį ar kitokį sprendimą. O šiuolaikiniame konkurencijos pasaulyje, kuomet visko yra labai daug, egzistuoja tūkstančiai panašios veiklos organizacijų, vienintelis būdas pasiekti sėkmę – įtikinti, jog tu esi geresnis už kitus.

Jau antikinėje Graikijoje, kurioje savo šaknis gali aptikti didžioji dauguma dabartinių mokslų, egzistavo pastangos įtikinti visuomenę, gauti jos palankumą ir pritarimą valdžios

sprendimams. Dar tuomet buvo suprantama visuomenės nuomonės svarba. Tačiau ryšiai su visuomene, kaip mokslas tuomet neišsivystė ir tik XIX a. pabaigoje kai komunikacijos mokslai ėgavo vystimosi pagreitį, buvo išskiriama ir ryšių su visuomene veikla. Tuo metu sparčiai vystėsi politinis ir pramoninis-prekybinis gyvenimas, tačiau jis buvo labai uždaras ir mažai visuomenei žinomas. Tokių įmonių savininkai buvo įsitikinę, jog visuomenė apie jų veiklą turi žinoti kuo mažiau. Jų nelaimė, greta labai sparčiai vystėsi tokia sfera kaip žurnalistika, kuri vadovavosi principu, jog visuomenė turi teisę žinoti. Žurnalistai vienas po kito rašė straipsnius apie neteisėtą organizacijų veiklą, netinkamą vadovų elgesį, korupcijų ir kitus nemalonius organizacijoms dalykus. Tai privertė organizacijas samdyti žmones – pirmuosius ryšių su visuomene praktikus, kurie rašytų atsakomuosius straipsnius. Tačiau tuomet prasidėjo „drapstymo purvais“ karas, kuriuo metu abi pusės viena kitos adresu rašė juodinančius straipsnius. Vienas pirmųjų ryšių su visuomene praktikų Ivy Lee pasiūlė šio „karo“ apsaugos būdą – tiesos sakymą. Jis sakė, jog „reikia sakyti tiesą apie visus organizacijos veiksmus. Jei ši tiesa yra žalinga organizacijai, tuomet keisti organizacijos elgesį taip, kad tiesą galima būtų sakyti be baimės“ [20].

Nuo tada įmonės pamažu ėmė suprasti, jog reikia palaikyti santykius su visuomene, skelbti viešai apie savo veiklą, įtikinti skaidria įmonės veikla, kad nereikėtų bijoti žurnalistų straipsnių. Nuo tada ryšių su visuomene veiklą pradėta traktuoti kaip vadybos funkciją. Valstybinės ir privačios, verslo ir nepelno organizacijos pradėjo rūpintis ryšių su visuomene veikla.

2. 1. 2. Ryšių su visuomene procesas

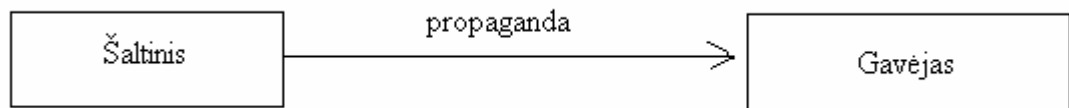
Ryšius su visuomene galima nagrinėti labai įvairiai: kaip mokslą, kaip komunikacijos mokslų dalį, kaip propagandos priemonę, kaip veiklą atsakingą už įvaizdį, reputaciją ir pan. Ryšius su visuomene galima nagrinėti skirtingais aspektais: jų auditoriją, komunikacijos procesą, santykį su žiniasklaida, kaip vidinės komunikacijos priemonę ir pan. Šiuo atžvilgiu, kalbant apie aktyvizmo panaudojimą ryšių su visuomene veikloje, pagrindinį dėmesį derėtų skirti ryšių su visuomene veiklai siaurąja prasme, t. y. kaip konkrečiai vyksta ryšių su visuomene proceso įgyvendinimas.

Visas ryšių su visuomene procesas susideda iš dviejų pagrindinių elementų: komunikacijos tikslo ir krypties. Kryptis šiuo atveju suprantama kaip monologas arba dialogas tarp dviejų šalių – vykdančiosios ir tos, kuriai tas procesas skirtas. Mes kalbėjome, jog vienas svarbiausių komunikacijos tikslų yra *įtikinėjimas*, kuriuo siekiama atkreipti

dėmesį, t.y. suformuoti tam tikrą įvaizdį ir reputaciją apie organizaciją, pakeisti į ją požiūrį ar veiksmą. Jei žiūrėsime į šį tikslą – įtikinti siaurąją prasme, tuomet galėsime išskirti dar kelis komunikacijos tikslus ryšiuose su visuomene. Vienas iš tikslų yra *informuoti*. Tai yra pristatyti organizaciją, jos prekes ar paslaugas auditorijai. Taip pat galima išskirti *priminimo* tikslą. Šis tikslas naudojamas tam, kad išlaikytų visuomenės atmintį ir skatintų pripažinimą.

Pagal ryšių su visuomene tikslus pasirenkamos ir komunikacijos kryptys, kurioms būdingas monologas arba dialogas tarp organizacijos ir visuomenės. Pagal šiuos du kriterijus: komunikacijos kryptį ir tikslą yra išskiriami pagrindiniai keturi modeliai, kaip vyksta ryšių su visuomene veikla [26].

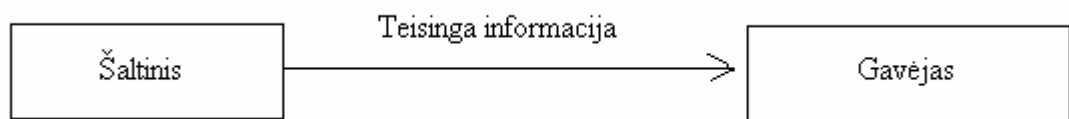
1. *Viešasis modelis*. Šiame ryšių su visuomene procese siekiama skleisti propagandą, todėl dar kitaip jis vadinamas simetriniu vienakrypčiu.

1 paveikslas. Viešasis ryšių su visuomene modelis.

Naudodamos šį modelį ryšių su visuomene procese organizacijos skleidžia informaciją viena kryptimi, neatsižvelgdamos į visuomenės nuomonę. Tokia informacija dažnai būna netiksli, organizacijos pateikia tik tuos dalykus kuriuos nori pačios paskelbti viešai.

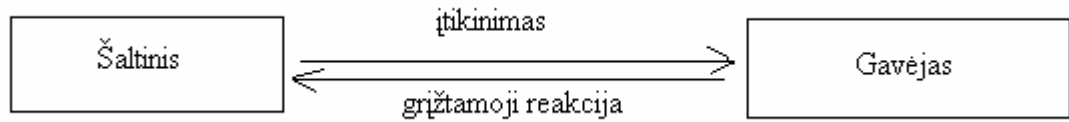
2. *Informacinis modelis*. Šiame procese pagrindinis tikslas yra informuoti, skelbti tikrą informaciją apie organizaciją ir joje vykstančius procesus.

2 paveikslas. Informacinis ryšių su visuomene modelis

Taikydamos šį modelį savo ryšių su visuomene procese organizacijos siekia pateikti išsamią, teisingą informaciją apie organizaciją, prekę ar paslaugą. Tai vienas populiariausių modelių taikomų ryšiuose su visuomene. Tačiau ir šiuo atveju informacija pateikiama viena kryptimi.

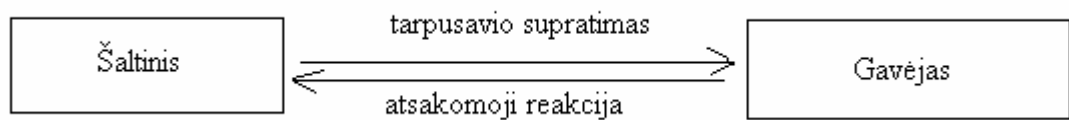
3. *Dvipusis asimetrinis modelis*. Šis modelis naudojamas siekiant įtikinti. Komunikacija vyksta dvejomis kryptimis. Organizacija ne tik skleidžia tam tikrą informaciją, tačiau ir stebi, kaip visuomenė į ją reaguoja.

3 paveikslas. Dvipusis asimetrinis ryšių su visuomene modelis

Šiame procese organizacijos orientuotos į savo reikmes. Iš visuomenės ar tam tikros auditorijos imama tam tikra informacija, kuri parodo ar vykdoma ryšių su visuomene veikla padarė norimą efektą, ar pakeitė visuomenės požiūrį ar elgesį.

4. *Dvipusis simetrinis ryšys*. Šiuo proceso tikslas įgyti tiesioginius santykius su auditorija, kuomet vyksta nuolatinis bendravimas.

4 paveikslas. Dvipusis simetrinis ryšių su visuomene modelis.

Organizacijos taikantys šį modelį ryšių su visuomene procese stengiasi keisti savo veiklą atsižvelgdamos į visuomenės nuomonę. Šis procesas pasižymi tuo, jog daromi tyrimai, kurie parodo organizacijos reputaciją, svarbą visuomenėje.

Realybėje vienas ar kitas ryšių su visuomenės veiklos modelis priklauso nuo to, kokias priemones organizacija pasirenka vykdydama savo ryšių su visuomene veiklą. Visas ryšių su visuomene įgyvendinimo procesas susideda iš keturių svarbiausių veiklos sferų [26]:

1. tyrimo,
2. veikimo (programos planavimo),
3. komunikacijos (vykdymo),
4. įvertinimo.

Kiekviena organizacija vykdydama ryšių su visuomene veiklą atlieka *tyrimą* – jie nustato kokia yra situacija ar problema, nusprendžia ar reikia imtis kokių nors veiksmų, kaip pvz.: riedutininkų klubo nariai suvokė, kad važinėdami miesto centre yra nuolat stebimi policijos kamerų. Supratus ir įvertinus problemą, vyksta sekantis etapas – *veikimas*. Riedutininkų klubas nusprendė surengti pilietinę akciją, tokiu būdu ketino atkreipti į šią

problema visuomenės ir valdžios dėmesį. Vėliau seka *komunikacijos* etapas. Visa seka, kaip buvo vykdoma pilietinė iniciatyva: kokių veiksmų buvo imamasi, kaip tai buvo pateikta visuomenei ir pan. Paskutinis yra *įvertinimo* etapas. Kuomet žiūrima, ar pasiektas rezultatas toks, kokio tikėtasi, koks buvo įvertinimas. Organizacijos savo ryšių su visuomene veiklai gali pasirinkti įvairias priemones, tačiau bet koku atveju jos siekia tų pačių tikslų:

- stiprinti pasitikėjimą ir palankumą organizacija;
- didinti visuomenės susidomėjimą;
- palaikyti komunikaciją ir bendradarbiavimą su bendruomene, valdžios institucijomis, žiniasklaida;
- pristatyti savo interesus.

Ryšių su visuomene nėra momentinis veiksmas, o nuolatinė nenutrūkstama organizacijos, įmonės veikla (na bent jau taip turėtų būti). Organizacija nuolatos palaiko ryšius su ta tikrom sau svarbiom publikom: klientais, partneriais, rėmėjais, valdžios institucija, žiniasklaida, tam tikra bendruomene ir pan. Ryšiuose su visuomene, nuolatos pasirenkamos priemonės, kaip komunikuoti, koku būdu pranešti apie save. Kiekvienu atveju jos gali būti skirtingos. Tai gali būti konferencija, pristatymas, prezentacija, akcija, filmas, straipsnis ir dar bet koks kitas būdas, kaip „pasakyti“ tai, ką siekiame pasakyti ir svarbiausia, kaip įtikinti kitus tuo, ką sakome. Dar viena iš priemonių naudojama ryšių su visuomene veikloje yra aktyvizmas. Aktyvizmas gali būti viena iš priemonių, kuri dažniausiai naudojama norint pasiekti tokių auditorijų kaip valdžios institucijų, žiniasklaidos, žinoma ir tam tikros bendruomenės dėmesį. Šių auditorijų – organizacijos publikų veiksmus gali įtakoti organizacija, kita vertus jos pačios gali įtakoti organizacijos veiksmus. *Aktyvizmas, kaip ryšių su visuomene priemonė traktuojamas tuomet, kai pasiekia svarbias organizacijai auditorijas ir sugeba per jas pasiekti savo tikslų.**

Organizacijai svarbus bendravimas su savivaldos institucijom. Lobizmas – taip vadinami organizacijos ryšiai su valdžia**. Ši veikla padeda formuoti vienokius ar kitokius valdžios sprendimus organizacijos atžvilgiu, pačiai organizacijai išsakyti savo pasiūlymus ir daryti poveikį. Aktyvizmo naudojimas, šią veiklą pakreipia šiek tiek kitokia eiga, nes jis dažniausiai vienokiu ar kitokiu būdu būna nukreiptas prieš valdžią – tai priemonė „paspausti“ valdžią priimti organizacijai naudingus sprendimus. Kita vertus toks būdas gali atnešti rezultatus, kurie nulems tolesnį teigiamą abiejų pusių bendradarbiavimą.

* Aut. pastaba

** valdžia šiuo atveju gali būti Vyriausybė, Seimas, vietos savivalda, tam tikri valdžios įstaiga ir pareigūnai. – Aut. pastaba

Dažniausiai visai kitokiais tikslais palaikomi ryšiai su tam tikra bendruomene. Aktyvizmas naudojamas skatinti organizacijos ir bendruomenės komunikaciją tam tikroje geografiškai apibrėžtoje vietovėje. Bendrų problemų iškėlimas skatina bendruomenę labiau pasitikėti ir remti organizaciją.

Organizacijos ryšių su visuomene sėkmę labai didele dalimi nulemia žiniasklaida. Aktyvizmas, bene labiausiai žiniasklaidos dėmesio sulaukianti priemonė. Organizacija pasirenka kokiais kanalais ir koku būdu bus paskleidžiama žinia, vildamasi, aktyvizmo atveju ypač, kad žiniasklaida „teisingai“ supras žinią, ir taps remiančia jėga įtakojant visuomenės ir valdžios nuomonę.

Nepaisant to, aktyvizmas ryšių su visuomene veikloje naudojamas retai, nes sunkiai planuojamas, vykdomas, dažniausiai susijęs su daug didesniais tikslais nei naujos paslaugos „įpiršimas“ vartotojui, tačiau dažniausiai sukeliantis daug didesnę socialinę atgarsį visuomenėje nei bet kokia kita priemonė. Retą jo pasirinkimą lemia ir tai, kad ryšiai su visuomene vis dar dažniausiai naudojami siekiant labai žemiškų dalykų – komercinės naudos, vienokiu ar kitokiu atveju kaip tai bepavadintume. Tai siekimas įtikinti pirkti produktą, naudoti paslaugą, gauti paramą, pritraukti lankytojus ir pan. Aktyvizmas visuomet naudojamas „aukštesniais“ tikslais – siekiant tam tikro nuo valdžios instancijų priklausomo pokyčio ar visuomenės plėtimą ta žodžio įsitraukimo. Pasiekiamą naudą dažniausiai matuojama ne pinigais, o tam tikrų teisių, laisvių įgijimu, pvz.: teisė netrukdomai važinėti riedučiais miesto gatvėmis, organizacijos įsitikinimų ir veiklos tikslų realizavimu, pvz.: gamtos mylėtojų organizacija užkerta kelią užtvankos statybai, kuri būtų trukdžiusi bebrams laisvai plaukioti. Būtent apie aktyvizmą, kaip ryšių su visuomene priemonę toliau ir kalbėsime šiame darbe.

2. 2. Aktyvizmo vadyba

Kaip apibrėžėme ankstesniame skyriuje aktyvizmas yra sąmoningas veiksmas, kurio tikslas yra socialinis ar politinis pokytis. Tačiau labai dažnai aktyvizmas kaip procesas išlieka labai neaiškus. Jis atrodo labai mistinis reiškinys, kuris tarsi iš niekur atsiranda ir neaišku kada pasibaigia. Gal būt tai kyla dėl daugybės aspektų, kuriais gali tyrinėti aktyvizmą kaip reiškinį. Tokiomis aplinkybėmis yra net kelios galimybės narinėti aktyvizmą:

- 1) kaip sociologinį reiškinį, kurį lemia visuomenėje vykstantys tam tikri procesai;
- 2) kaip politinių procesų įtakojamą reiškinį;

3) kaip tam tikrų kultūrinių ypatumų lemiamą veiksma (pvz.: religinis fundamentalizmas)

4) kaip procesą, kurį gali „sukurti“ ir juo disponuoti.

Šiame darbe remsimės pastaruoju aspektu ir į aktyvizmą žiūrėsime kaip į procesą, kurį tam tikrais atvejais galima sukurti ir juo disponuoti. Reikia pažymėti, jog bandant paaiškinti aktyvizmą dažnai negalime remtis vienu vieninteliu požiūriu. Netgi ir šiuo atveju, aiškinant aktyvizmą kaip procesą, negalima visiškai atsiriboti nuo socialinės, politinės ar kultūrinės jo pusės.

Aktyvizmui, kaip procesui reikia tam tikro infrastruktūrinio pagrindo. Kitaip sakant reikalingos organizacijos, kurios tą aktyvizmą kurtų, palaikytų, skatintų ir pritaikytų prie visuomenėje vykstančių procesų. Žinoma, tokios organizacijos gyvuoja, jos sukuria savo išorinį vaizdą, o vėliau manipuluodamos visuomenės nuomone imasi to vaizdo gražinimo ir stiprinimo darbų. Ir tai nėra nenaudingos pastangos, nes kiekviena organizacija, kuri savo ryšių su visuomene veikloje imasi naudoti aktyvizmą, turi sėkmės galimybę. Tai yra svarbu ne tik tam, jog užsirekomenduotum kaip socialiai atsakinga visuomenės aktyve, bet ir tam, kad pakeistum žmonių elgseną tam tikru klausimu. Sakydama, jog organizacijos manipuluoja visuomenės nuomone neturėjau blogosios šio žodžio prasmės. Tai nereiškia, kad jos manipuluoja blogais tikslais. Sakyčiau atvirkščiai, aktyvizmu siekiama tikslų, kurie organizacijų įsitikinimu yra labai naudingi ir šventai teigiami visuomenei. Tačiau visuomenę, kaip tą avių bandą, reikia įtikinti kas jai naudinga, o kas ne. Ir tai tikrai ne visada kenkia, dažniausiai kaip tik išjudina visuomenę būti aktyvesne, aktyviau imtis spręsti sau svarbias problemas.

Kalbant apie aktyvizmo, kaip proceso sukūrimą, skatinimą, palaikymą, kitaip sakant jo valdymą, reikėtų kalbėti apie aktyvizmo vadybą. O ryšių su visuomene kontekste aktyvizmo vadybą reikėtų suprasti kaip aktyvizmo kaip proceso organizavimą. Aktyvizmo vadyba šiame kontekste yra aktyvizmo organizavimas, jo organizavimo technika pasitelkus ryšių su visuomene metodus ir praktiką.

Aktyvizmo vadyba ryšiuose su visuomene nėra abstraktus dalykas. Tai labai konkretūs komunikaciniai procesai, neatsiejami nuo aplinkos, kurioje jie vyksta. Ši aplinka įtakojama politinių, ekonominių veiksnių, tam tikrų socialinių, taip pat kultūrinių procesų. Tokiu būdu organizuojant aktyvizmą reikia perprasti itin sudėtingą teisiškai, ekonomiškai, politiškai susijusias struktūras, kurios aiškiai, arba numanomai apibrėžia aktyvizmo erdvę, ir įvairiai ją riboja. Taip pat reikia atsižvelgti į tai, jog neretai aktyvizmas vykstantis lokaliaje aplinkoje neišvengia globalinio konteksto ir atvirkščiai. Reikia atsižvelgti į galimas naujas aktyvizmo

formas ir numatyti reakciją, bei jos pasekmes. Kita vertus ir organizuoti aktyvizmą nėra savaime suprantamas ir išmokstamas dalykas. Žinoma, gali būti atveju, jog aplinkybės pastūmėja žmogų dirbti šioje sferoje, ir tai jam puikiai pavyksta. Tačiau tai nėra dažnas reiškinys. Norint įgyvendinti aktyvizmo vadybos funkcijas ir tikslus reikalingas „personalas“ žmonių, kurie išsąmoninę ir žinantys aplinką, priemones ir būdus kuriuos galima taikyti norint organizuoti aktyvizmą. Tai žmonės, kurie turi išmanyti tam tikrą ryšių su visuomene techniką.

Tačiau būtų naivu aktyvizmo vadybą supaprastinti iki grynai technologinės pusės. Jeigu bandytume tik per tai aiškinti aktyvizmo organizavimą, tuomet susidurtume su aršiomis visuomenės prieštaromis. Tokius prieštaravimus galima apibendrinti tokiomis tezėmis [25]:

- Aktyvizmas nuo seno buvo save organizuojantis procesas.
- Išoriniai, primesti veiksniai, neturėtų reguliuoti, valdyti, lemti aktyvizmo. Aktyvizmo vadyba nereikalinga, nes ji padaro šį procesą dirbtinį, komercinį.

Šios diskusijos dažnai kyla dėl teorinių prieštaravimų. Teoriškai jie pagrįsti, tačiau praktiškai jų svarbumas užginčijamas. Šiuolaikiniame pasaulyje aktyvizmas pamažu praranda savo svarbą. Šiais laikais visuomenė vis pasyviau dalyvauja socialiniuose judėjimuose. Tai taip pat sąlygoja nusivylimas valdžia, nes aktyvizmas dažniausiai siekia tokių pokyčių kurie finale vis tiek vienu ar kitu būdu nulemiami tam tikrų valdžios instancijų. Dažnai netikima, kad aktyvizmu galima kažko pasiekti. Aktyvizmo organizavimas remiasi siekimu spręsti visuomenės problemas. Tai galbūt šiuo metu vienintelis būdas paskatinti aktyvizmą, priversti atkreipti tam tikrų galios institucijų dėmesį. Visa tai galima sukongretinti kaip aktyvizmo vadybos tikslus, kuriuos galima išskirti kaip tokius:

- aktyvizmo vadyba siekiama prisitaikant prie globalaus pliuralizmo spręsti lokalias visuomenės problemas.
- Ji skatina aktyvizmo vystimąsi. Kitaip sakant ji stiprina aktyvizmo komunikaciją, kuri padidina aktyvizmo įgyvendinimo galimybę.
- Ji skatina laikinus vidinius visuomenės tapatumo procesus, lokalių vertybių perdavimą.

Organizacijos norėdamos savo ryšių su visuomene veikloje naudoti aktyvizmą, privalo tai vertinti labai atsakingai. Reikalingas strateginis planavimas, ilgalaikių koncepcijų strateginėms veiklos sritims nustatymas, organizacinė struktūra, planavimas ir kontrolė. Aktyvizmo vadyba ryšiuose su visuomene turi tokį išskirtinumą, jog aktyvizmo atvejis labai retai būna tik vienkartinis veiklos momentas. Organizacija vykdydama aktyvizmą dažniausiai

neapsiriboja viena atveju. Realizuodamos savo tikslus per aktyvizmą, jos paliečia aktualias socialines problemas, kurių sprendimas dažniausiai turi tęstinį sprendimą. Organizacijos tiesiogiai įsipareigoja spręsti šią ir kitas panašias problemas, kurios svarbios socialinių judėjimų dalyviams, visuomenės daliai, kuri įsitraukia į tą pačią veiklą. Imkime tų pačių riedutininkų pavyzdį: organizavę pirmą socialinį judėjimą jie įtraukė žmones, kurie tapatinasi su šia pomėgiu. Riedutininkų klubas tik įsikūręs organizavo pirmąją akciją dėl savo, kaip riedutininkų teisių, kuomet jiems nebuvo galima važinėti mieste. Įtraukęs į šį judėjimą žmones, kurie tapatina save su riedutininkais arba juos palaiko, klubas toliau „kalbėjo“ apie save, savo teises, stengdamiesi pakeisti valdžios nusistatymą, visuomenės požiūrį į juos. Kaip ryšių su sau aktualiomis publikomis palaikymo priemonę jie pasirinko būtent aktyvizmą. Aktyvizmas nėra toks savaime suprantamas dalykas. Todėl yra dalykai, lemiantys aktyvizmo vadybos sėkmę.

2. 3. Tinklaveikos visuomenė

Norint disponuoti aktyvizmu kaip procesu, pirmiausiai vertėtų išsiaiškinti kaip kuo pasižymi socialiniai judėjimai, ir kaip jei suburiami. Socialiniai judėjimai yra sudėtingi reiškiniai, įgaunantys skirtingas formas, veiklos būdus, įvairiais ryšiais apjungiantys skirtingus dalyvius. Todėl vis daugiau tyrėjų socialinius judėjimus pradėjo aiškinti per tinklo sąvoką. Jie socialinius judėjimus įvardija kaip savotiškus tinklus, kurie žymi tiek įvairius skirtingose vietose vykstančius įvykius, tiek įvairiais ryšiais susijusius dalyvius.

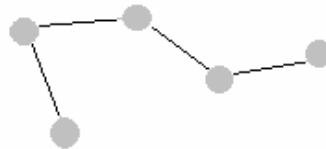
Kaip jau minėjome ankstesniame skyriuje, socialinis judėjimas pasižymi konfliktiškumu ir išreikšta opozicija. Todėl juos galime laikyti tinklais besipriešinančiais dominuojantiems tinklams (politikai, organizacijoms ir pan.). Tokį konfliktiškumą lemia vertybės ir interesai. Judėjimai dažniausiai pasižymi dviem skirtingom formom. Jie gali visiškai izoliuotis nuo ryšių su dominuojančiais tinklais arba jie gali oponuoti dominuojančių tinklų programoms įvairiom aktyvizmo formom [5]. Tai paprasčiau galima paaiškinti paprastu pavyzdžiu. Paimkime šį kartą žaliųjų judėjimą. Norėdamas išsiaukti tam tikras aktyvizmo formas šis judėjimas gali pats sukurti tam tikrus įvykius aplink kuriuos mobilizuosis visas judėjimas, pvz.: banginio, užplaukusio ant seklumos, gelbėjimas. Šiuo atveju jie izoliuojasi nuo dominuojančių tinklų, nes šis įvykis kaip ir neturi nieko bendro su jais. Kitu atveju žaliųjų protestai mobilizuojasi prieš oponuojančią jėgą ar šios jėgos įvykį, tokį kaip pvz.: dėl naftos gamyklos išliejamo mazuto žūsta vandens gyvūnai. Vienais atvejais aktyvistai susiburia bendram tikslui į staigų vieno taško puolimą. Puldami atskirus, tačiau

tikslingai pasirinktus taškus judėjimai efektyviai panaudoja savo ribotus resursus. Tokie staigūs aktyvizmo pasireiškimai labai naudingi viešųjų ryšių akcijom. Nes puolimai prasideda ir baigiasi staiga, tokiu būdu jie tampa nesusekami. Tokiu būdu jie lengvai patenka į žiniasklaidos dienotvarkę. Tačiau tokios aktyvizmo akcijos nesusilaukia didelio poveikio ir netgi įgauna neigiamą įvaizdį. Todėl aktyvistai kuria bendruomenes, tokias kaip Žalieji, kurios savo veikla įgyvendina propaguojamas idėjas ir visuomenės akyse įgauna svaresnį statusą.

Norėdamas paaiškinti socialinių judėjimų kūrimosi priežastis, M. Castells iškėlė tinklaveikos visuomenės teoriją. Joje sakoma, jog dabartiniame informacijos amžiuje šiuolaikinės visuomenės požymis tas, jog tinklai joje tampa pagrindinėmis socialinėmis struktūromis. Visą šį reiškinį paaiškina paprastas tinklo apibrėžimas. „Tinklas – tai tarpusavyje susijusių mazgų visuma. Mazgas yra taškas, kuriame kreivė kerta pati save. Kas yra mazgas konkrečiai, lemia tai, kokiam konkrečiai tikslui jis priklauso“ [12]. Socialiniai judėjimai, kaip ir bet kuri socialinės organizacijos forma gali būti suprantama kaip tinklas.

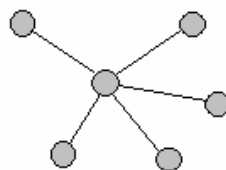
Jeigu tinklas apibūdinamas kaip mazgų junginys, akivaizdu, jog socialiniais tinklais gali būti pačios įvairiausios struktūros. Dažniausiai sutinkamas tinklų skirstymas į tris tipus [3]:

1. *Grandinės tipo tinklas* – jame mazgai apjungti viena linija. Tokiame tinkle komunikacija tarp grandinės galų įmanoma tik tarpininkaujant grandinės mazgams.

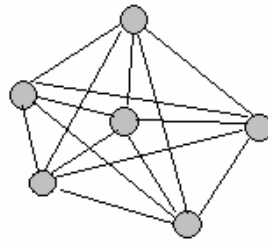
5 paveikslas. Grandinės tipo tinklas.

2. *Žvaigždės tipo tinklas* – visi mazgai apjungti per vieną – centrinį mazgą. Čia komunikacija tarp dviejų tinklo dalyvių įmanoma tik tarpininkaujant centriniam mazgui.

6 paveikslas. Žvaigždės tipo tinklas.

3. *Pasklidusio tipo tinklas* – mazgai apjungti kur kas gausesniais ryšiais ir komunikuoti gali be tarpininkų

7 paveikslas. Pasklidusio tipo tinklas.

Kai kurie teoretikai išskiria ir kitus tinklus, tačiau visi jie yra šių trijų pagrindinių tinklų dariniai arba tęsiniai. Vienas iš tokių yra decentralizuotas tinklas, kuris apjungia kelis žvaigždės tipo tinklus [19].

Socialiniame judėjime bet kuris mazgas yra svarbus, o bet kas, kas neturi įtakos judėjimo tikslams – neegzistuoja, t.y. visi kurie nepriklauso ar neturi įtakos socialiniam judėjimui yra ignoruojami arba eliminuojami. Pagal mazgų apjungimo lygį tinklai skirstomi dar į keturias rūšis [16]:

1. *Judėjimas – klika*. Tinklas, kuriame visi mazgai palaiko tarpusavio ryšius. Tai būdinga dažniausiai pasklidusiam tinklui, kuriame būna didelis emocinis įsitraukimas, nulemiamas bendros tapatybės ar intereso.
2. *Du pasklidę tinklai apjungti dviejų skirtingiems tinklams priklausančių dalyvių* – čia atskiri dalyviai turi sąlyginai daug ryšių su kitais dalyviais, tačiau daugiausiai ryšių turi tie du mazgai, kurie ir apjungia kelis tinklus.
3. *Centralizuoto ir nesegmentuoto tinklo atvejis* – atitinka žvaigždės tipo tinklą, kuomet jie judėjime dalyvauja per centrinį mazgą arba patys vysto nuo kitų mazgų nepriklausomą veiklą.
4. *Decentralizuotas ir segmentuotas judėjimas* – savotiška alternatyva tinklui, nes jį sudaro atskirais ryšiais nesusietos grupės. Tokias grupes retai sieja bendra tapatybė, jie apsijungia į bendrą judėjimą dažniausiai dėl kažkokio išorinio bendro tikslo, pvz.: baikeriai ir futbolo fanai surengia protestą dėl draudimo kelti riaušes viešose vietose.

Taikant tinklo struktūrą socialiniams judėjimams, reikia paaiškinti tinklo struktūros elementus, kurie ir sudaro judėjimą. Socialinio tinklo mazgas yra atskiri aktyvistai arba juos apjungiantys tinklai (priklausomai nuo socialinio judėjimo tinklo struktūros sudėtingumo).

Kaip ir tinklas neegzistuočių be jį surišančių mazgų, tai ir socialinių judėjimų egzistavimas bet koku atžvilgiu labiausiai priklauso nuo atskirų aktyvistų dalyvavimo tame judėjime. Todėl norint „perprasti“ socialinius judėjimus didžiausias dėmesys skiriamas į atskirus jo dalyvius ir jų motyvaciją. Socialinių judėjimų dalyviai dažniausiai būna susieti ryšiai dar prieš mobilizuojant juos kolektyviniams veiksmai. Norint pritaikyti viešųjų ryšių akcijas svarbu nustatyti dalyvių formalius viešus ryšius, kurie pasireiškia per šių dalyvių priklausymą įvairioms organizacijoms. Akcijų sėkmę nulemia tiek dalyvų siejančių ryšių kokybinės charakteristikos, kaip pvz.: ryšio pobūdis, tiek kiekybinės charakteristikos – jų stiprumas ar silpnumas. Labiau tikėtina, kad asmuo, kuris susietas tiesioginiais ir stipriais ryšiais su judėjime jau veikiančiu dalyviu bus lengviau įtraukiamas į tą pačią aktyvizmo veiklą. Tuo tarpu norint, jog tam tikras aktyvizmo pasireiškimas neatrodytų, kaip tam tikra piaro akcija, svarbu įtraukti kuo platesnį ratą tarpusavyje mažai sietinų žmonių. Sakykim žalieji paskelbia apie įvyksiančią protesto akciją prieš užtvankos statybą, apeliuodami į tai, jog dėl to negalės žuvis plauti neršti į jūrą. Tokiu atveju, jei paaiškėtų, jog protestuot susirinko daugiausiai žvejai ir su šiuo verslu sietini asmenys, ši akcija prarastų savo vertę, nes į ją būtų žiūrima kaip į suinteresuotų asmenų inicijuotą akciją. Socialiniai tinklai gali ne vien tik tiesiogiai ar netiesiogiai įtakoti dalyvio įsitraukimą į socialinį judėjimą. Jų pagrindinis tikslas paveikti asmens požiūrį į socialinio judėjimo ideologinėje programoje keliamus klausimus. Todėl tinklo mazgus nustatyti yra sudėtinga, nes juos gali sudaryti ne tik jame dalyvaujantys, bet ir nedalyvaujantys, tačiau didelę įtaką turintys dalyviai.

Ryšiais judėjime gali būti susieti ne tik atskiri aktyvistai, bet ir organizacijos. Tai galima aiškinti tuo, jog kelios, ideologinį panašumą turinčios, organizacijos dažnai susijungia kurdamos bendrą tinklą. Kaip ir aplinkosaugos judėjimą sudarė kelios panašaus tikslo organizacijos, kaip Wilderness Society („Laukinės gamtos draugija“), National Parks and Conservation Association („Nacionalinė parkų ir gamtos apsaugos asociacija“), National Wildlife Federation („Nacionalinė laukinės gamtos federacija“) ir kt. [9].

Vis tik griežtai neapibrėžti dalyvavimo socialiniuose judėjimuose reikalavimai (kurie šiaip jau nebūdingi hierarchinėm struktūrom) suteikia galimybę atskiriems judėjimo dalyviams įsitraukti ir į kitus judėjimus. Todėl nagrinėjant socialinių judėjimų „mazgus“ buvo pastebėta, jog jie gali pasižymėti skirtingomis funkcijomis. Todėl kyla klausimas, kokios yra socialinių dalyvių funkcijos arba kitaip sakant vaidmuo judėjime. Tai apibrėžti nėra lengva, nes socialiniuose judėjimuose nėra veikėjų, kurie vadovautųsi griežtomis procedūromis. Tinkle išskiriami du vaidmenys:

- Tinklo programuotojas – veikėjas, veikėjai ar organizacija galinti programuoti arba keisti tinklo tikslus. Šis vaidmuo labai svarbus, nes pats tinklas, kaip struktūra yra neutralus, jai ideologiją (t.y. tikslus) suteikia tinklo programuotojas. Nustačius tikslą, visas tinkas efektyviai pakeis savo struktūrą siekdamas įgyvendinti tą tikslą. Tinko programas sudaro idėjos, vizijos ir projektai, kuriuos atskleidžia komunikuodami tinkle.
- „Iešminimo“ funkcija – socialinis veikėjas ar vėlgi veikėjų visuma, jungiantys taškus tarp strateginių tinklų. Iešmininkas apsprendžia atskirų tinklų kooperaciją [5].

Dalyvio svarba tinklui tuo didesnė, kuo daugiau jis sugeba apdoroti naudingos informacijos. Taigi jo svarba sietina su ryšių, kuriuos jis palaiko su kitais tinklo dalyviais gausa ir kokybe. Tačiau aktyvizmas siekia sprendimus priimti remiantis ne didesne galia, bet dialogu.

Vis tik vienu pagrindinių judėjimų kintamųjų laikoma tapatybė. Viena iš pagrindinių socialinio tinklo užduočių yra tapatumo konstravimas. Tapatumas kuriama per socialines sąveikas ir priartiną individą prie socialinio judėjimo ideologinės problematikos. Ir tai yra vienas iš svarbiausių komponentų, nulemiančių priežastis, kodėl žmonės įsitraukia į aktyvizmą.

2. 4. Tapatumo konstravimas

Tapatumas žmonėms yra prasmės ir patirties konstravimas. Castells teigia, jog „socialinių veikėjų tapatumas yra prasmės konstravimo procesas pagal tam tikrą kultūrinį požymį ar tarpusavyje susijusių kultūrinių požymių visumą, kuriam ar kuriems teikiama pirmenybė kitų prasmės šaltinių atžvilgiu“ [10]. Tapatumą reikėtų atskirti nuo to, ką sociologai tradiciškai vadina vaidmenimis (pvz.: buvimas darbininku, tėvu, kaimynu ir pan.). Tapatumas asmenims yra prasmės šaltinis. Tapatumai yra tvirtesni prasmės šaltiniai negu vaidmenys, nes apima savęs konstravimo ir savirealizacijos procesus. Nes tapatumas konstruoja prasmę, o vaidmenys – funkcijas. Norint suprasti kodėl žmonės prisijungia prie socialinių judėjimų svarbu suprasti kaip ir kodėl konstruojamas tapatumas. Tapatumo konstravimui didelę reikšmę teikia istorija, geografija, biologija, kolektyvinė atmintis, galios aparatai, asmeninė „fantazija“, tam tikrais atvejais religiniai įsitikinimai. Kaip jau minėjome, žmonės dažnai jaučiasi pasimetę greitai besikeičiančiame pasaulyje. Anksčiau turėtos vertybės ir nuostatos netenka galios. Daugybė dalykų, kurie anksčiau buvo svarbūs ir

gerbtini, šiandien tarsi nuvertinami. Žmogus netenka pagrindo po kojom, kuri sudarė tam tikros pamatinės vertybės. Nes jos tiesiog netenka prasmės. Tokios sąlygos ir sudaro pagrindines priežastis, kurios paskatina tapatumo konstravimą. Žmonėms dažnai tampa būtinybė tapatinti save su kuo nors. Ir dažnai jie tapatinasi su tam tikrais judėjimais: su religiniais, etniniais fundamentalistais, su aplinkosauginiais, feministiniais judėjimais ir pan. Todėl norint pritraukti visuomenę į socialinius judėjimus, reikia „taikyti“ į jos pagrindines vertybes, kurios vis dar turi prasmes, per kurias žmonės suvokia save. Tuomet jie tapatina save su tokiu judėjimu ir prie jo prisijungia arba bent jau remia jį. Castells išskiria trejetą tapatumo kūrimosi formų ir šaltinių:

- *Įteisinamas tapatumas* – jį diegia dominuojančios visuomenės institucijos, kad išplėstų bei racionalizuotų savo dominavimą socialiniams veikėjams.
- *Pasipriešinimo tapatumas* – jį generuoja veikėjai, kurių poziciją esama dominavimo logika nuvertina bei stigmatizuoja. Tokie veikėjai remiasi kitokiais ar priešingais principais negu tie, kuriais vadovaujasi visuomenės institucijos.
- *Kuriamasis tapatumas* – socialiniai veikėjai, naudodamiesi bet kokiais jiems kultūriškai prieinamais ištekliais, formuoja naują, jų padėtį visuomenėje kitaip apibrėžiantį tapatumą, o kartu siekia keisti visą socialinę struktūrą [10].

Socialiniams judėjimams labiausiai būdingas pasipriešinimo tapatumas. Tačiau kaip konstruojami įvairūs tapatumo tipai. Visa tai priklauso nuo socialinio konteksto. Kaip jau minėjome šiuolaikiniame pasaulyje žmonės tampa vis labiau apatiški aplinkai. Tokiu būdu bandoma ieškoti prasmės rekonstruojant tapatumus pagal bendruomeninius principus. Todėl tapatumai vis kuriami iš naujo ir jų gali vis atsirasti, nelygu kokia visuomenė. Paskutiniųjų dvidešimto amžiaus dešimtmečių tendencija buvo socialinio veiksmo bei politikos konstravimas pagal pamatinės tapatumo kategorijas – priskirtas, turinčias istorines ir geografines šaknis ar sukurtas iš naujo, desperatiškai ieškant prasmės ir dvasingumo. Informacijos amžius išryškino tapatumo kaip svarbiausio organizuojančio principo poreikį. Tapatumo dėka socialinis veikėjas atpažįsta save bei konstruoja prasmę remdamasis tam tikro kultūrinio požymio ar požymių visuma. Todėl sukonstravę sau tam tikrą tapatumą, žmonės tuo pačiu ieško kitų „tokių pačių“ žmonių. Jie buriiasi į bendruomenes, tokiu būdu pateisina savo tapatumo prasmę. Nes dažnai savo tapatumą jie gali išreikšti tik per tokios bendruomenės aktyvizmą. Tačiau įsitraukimas į aktyvizmą nėra toks elementarus dalykas. Norėdami paskatinti aktyvizmą mes galime labai tiksliai apeliuoti į žmonių tapatumą, tačiau nesulaukti reikiamų rezultatų. Daugybė žmonių jaučiasi gamtos mylėtojais – dėl to tampa

vegetarais, rūšiuoja šiukšles, lesina paukštelių – taip tarsi tapatina save su gamtosaugininkais. Tačiau jie nedalyvauja žaliųjų judėjime. Taip yra todėl, jog be tapatumo išitraukimą į aktyvizmą smarkiai įtakoja socialinis laikas ir erdvė.

2. 5. Laiko ir erdvės santykis socialiniuose judėjimuose

Kaip jau minėjome, socialiniai judėjimai yra savotiškai tinklai, o tinklai susidaro tam tikrame laike ir erdvėje. Visiškai natūralu, jog socialinis judėjimas dažniausiai aktualus būna tik tam tikrame laike ir socialinėje erdvėje. Netgi tokia aktyvizmu paremta pasaulinė organizacija kaip žalieji savo atskiras aktyvizmo akcijas koncentruoja tam tikroje socialinėje erdvėje ir aktualių laiku. Žalieji organizuodami akciją pvz.: prieš naftos produktų perdirbimo gamyklą Baltijos jūroje apie tai paskelbs aktualių laiku, kai sakykim šis klausimas bus svarstomas valdžios institucijų. Tuo metu socialinis laikas bus tinkamiausias, nes tai bus aktuali visuomenės naujiena. Jeigu apie aktyvizmo akciją bus skelbiama tuomet, kai gamykla jau bus pastatyta, tuomet laiko atžvilgiu ši akcija praras savo aktualumą. Viskas priklauso nuo konteksto. Tas pats yra ir su socialine erdve. Tie patys žalieji skelbdami apie akciją orientuosis į tą socialinę erdvę, kurioje vyksta ir kurią labiausiai liečia šie įvykiai. Natūralu kad australus mažai domins Baltijos jūroje statoma naftos perdirbimo gamykla.

Erdvė yra visuomenės išraiška. Tačiau dabartiniame globalizacijos pasaulyje reikia atsižvelgti į tą reiškinį, jog formuojasi naujos socialinės erdvės. „Erdvės ir laiko koncepcijos yra neišvengiamai sukuriamos dėka materialių praktikų bei procesų, įgalinančių socialinio gyvenimo reprodukciją ... erdvės ir laiko negalima suvokti skyrius nuo socialinio veiksmo“ [13]. Erdvėje, kaip ir socialiniame tinkle labai svarbią vietą užima jo mazgai. Erdvė susieja konkrečias vietas su aiškiomis socialinėmis, kultūrinėmis, fizinėmis bei funkcinėmis charakteristikomis. Socialinės erdvės per savo mazgus (strategines vietas) jungiasi į socialinius tinklus pagal tam tikrą tinklo funkciją. Keliose pasaulio dalyse esančios socialinės erdvės gali apsijungti į bendrą tinklą vienam siekiui.

Daugelyje šalių žmonės gyvena konkrečioje vietoje, pvz.: mieste, regione ir pan. todėl erdvę suvokia kaip vietų erdvę. Tiesa sakant viešųjų ryšių akcijos taip pat planuojamos atsižvelgiant į tokį erdvės supratimą. Tačiau apibrėžiant erdvę dažnai pamirštama tai, jog vieta yra „teritorija, kurios forma, funkcija ir prasmė yra uždarytos fizinio gretimumo ribose“ [14]. Tai reiškia, jog ne visos vietos pasižymi tom pačiom savybėmis: ne visos jos vienodai erdvios ir visuomeniškai aktyvios. Jų fizinės ypatybės jas skiria vienas nuo kitų. Tam didelės

reikšmės turi vienu metu jose vykstantys globalizacijos ir lokalizacijos procesai. Į visa tai reikia atsižvelgti populiarinant aktyvizmą.

Tapatumo, laiko ir erdvės kontekstas nulemia žmonių apsisprendimą prisijungti arba ne prie tam tikro aktyvizmo, burtis į socialinius judėjimus. Organizacijai, kurios veikla paremta aktyvizmu, arba kurios tikslas sukelti aktyvizmą savo veiksmus pateisinti darosi sunku. Tai susiję su tuo, jog žmonės vis labiau tampa apatiški. Jie nemato realaus pavojaus, nes jaučiasi pakankamai saugūs. Mes galime palaikyti žaliųjų judėjimą prieš amazonės miškų kirtimą, tačiau jei jie pasakys mums kartu eiti protestuoti prieš Lietuvos miškų kirtimą, mes greičiausiai neisim (nes perkam iš tų kirtėjų malkas savo trobelėm apšildyti). Ryšius su visuomene tokiose organizacijose galima suprasti ne tik kaip įvaizdžio ir reputacijos formavimo procesą. Tokios veiklos pagrindinis finalinis tikslas yra socialinis pokytis, šiuo konkrečiu atveju visuomenės įtraukimas į aktyvią gamtosauginę veiklą. O sutelkta į vieną tikslą bendruomenės veikla šiais laikais tampa vis retesniu reiškiniu.

Tačiau žmonių savybė jungtis į socialinius tinklus nėra atgyvenęs reikalas. Tam tikrais atvejais tai netgi vėl tampa tendencija, nes kaip jau minėjome dalyvavimas arba nedalyvavimas tinkle bei kiekvieno tinklo dinamika yra svarbiausios dominavimo bei kitimo prielaidos mūsų visuomenėje. Tokie tinklai, kurie gali plėstis be ribų, išvalgiai disponuodami tokiomis reikšmėmis kaip bendros vertybės, veikimo tikslai, tapatumas – sėkmingai prisitraukia vis naujų dalyvių. Tai, kaip jie užsitarnaus palaikymą iš visuomenės nulems jų svarbiausio tikslo pasiekimą – kuris visuomet yra socialinis (ar politinis) pokytis.

3. PILIETINĖS INICIATYVOS „ATKREIP DĖMESĮ – TU ESI STEBIMAS” TYRIMAS

Ankstesniuose skyriuose buvo aptariama ryšių su visuomene, aktyvizmo ir socialinių judėjimų teorija, norint gerai suprasti, kas tai yra aktyvizmas ir kaip jis dera ryšių su visuomene kontekste. Tai buvo būtina norint išsiginčyti į šio darbo temą – aktyvizmo vadybą ryšiuose su visuomene. Kaip ir kodėl organizacijos taip vadinkim kuria, palaiko, disponuoja aktyvizmą, kaip per jį įgyvendina savo ryšių su visuomene programą. Tyrimo *objektas* – konkretus socialinis judėjimas naudotas organizacijos ryšių su visuomene veikloje. Tai riedutininkų klubo „Ketvirtadienio nakties karštis“ organizuota pilietinė iniciatyva „Atkreipk dėmesį – tu esi stebimas“. 2006 metais šis klubas organizavo iš kelių akcijų susidedantį judėjimą nukreiptą prieš stebėjimo kameras Vilniaus centre. Tyrimo *tikslas* – atskleisti, kaip ši pilietinė iniciatyva buvo panaudota klubo ryšių su visuomene veikloje.

3. 1. Tyrimo metodologija

Šiame darbe orientuojamasi į tai, kaip aktyvizmas panaudojamas ryšių su visuomene veikloje. Taigi svarbu yra tai, kaip organizacija, kuri vykde aktyvizmą tai komunikavo, ko tikėjosi, kaip jį subūrė ir ko pasiekė. Orientuojantis į šiuos pagrindinius klausimus, kuriuos reikia atsakyti tyrimo metu, buvo pasirinktas nukreiptas tiriamojo interviu metodas.

Tačiau pradėdant kalbėti apie tyrimo metodologiją, reikia visų pirma pažymėti pagrindines tyrimo problemas, kurias reikia išsiaiškinti:

- kokiais tikslais organizacija savo ryšių su visuomene veikloje naudoja aktyvizmą;
- kokiomis priemonėmis jos sukuria socialinius judėjimus;
- kaip komunikuoja tokią savo veiklą;
- kokius rezultatus atneša tokios ryšių su visuomene priemonės pasirinkimas.

Šio darbo įvade buvo pateikta hipotezė, jog aktyvizmas, nepriklausomai nuo jo, prigimties ir savybių gali būti sukuriamas ir naudojamas organizacijos ryšių su visuomene veikloje. Todėl tyrimas turi atitikti kelias prielaidas. Pirmoji prielaida yra ta, jog tyrime naudojama pilietinė iniciatyva yra socialinis judėjimas, kurį subūrė konkreti organizacija. Prisiminkime, jog socialinis judėjimas apibrėžiamas kaip „neformalus tinklas, apjungiantis

individus, grupes, organizacijas, įsitraukusius į politinį ar socialinį konfliktą bei disponuojančius bendra tapatybe“ [16]. Antroji prielaida sako, jog ši pilietinė iniciatyva, yra ryšių su visuomene priemonė.

Norint gauti reikiamą informaciją yra gana sunku nuspręsti, kuris metodas yra tinkamiausias. Tiriama tema iš ties yra gana specifinė. Ne kiekvieną dieną vyksta koks nors socialinis judėjimas. O toks judėjimas organizuotas tam tikros organizacijos – išvis retas reiškinys, ypačiai Lietuvoje. Svarbiausia problema ta, jog informacija, reikalinga tyrimui pasiekama labai sunkiai. Mes galime išvedžioti labai ilgai, koks tyrimas tinkamiausias, kokius metodus tikslingiausia naudoti. Tačiau tiesa yra ta, jog darbe orientuojantis į tai, kaip organizacijos panaudoja aktyvizmą ryšių su visuomene veikloje, reikia tiesiog paklausti tų organizacijų „kaip jūs tai darote?“. Tokiu atveju galima būtų daryti apklausą. Tačiau pasirinkimas ne tik, kad mažas, jo galima sakyti iš vis nėra. Labai „pagelbėjo“ apsispręsti ir tas aspektas, jog tos organizacijos, kurios tikėtų tyrimui, nenusiteikę dalytis informacija. Tyrimą palengvino tik ta sąlyga, jog temai atskleisti nebūtina taip sakant kiekybė. Užtenka vieno pavyzdžio analizės, kuri patvirtintų, jog toks reiškinys, kaip aktyvizmo panaudojimas ryšiuose su visuomene yra galimas ir iš tiesų vyksta. Todėl tyrimo metodu buvo pasirinktas tiriamas nukreiptas interviu. Tyrimui buvo pasirinkta riedutininkų klubo „Ketvirtadienio nakties karštis“ rengta pilietinė akcija „Atkreipk dėmesį – tu esi stebimas“. Šis judėjimas susidėjo iš keleto pilietinių akcijų, kuriomis buvo protestuojama prieš mieste esančių stebėjimo kamerų įrengimą. Interviu respondentu pasirinktas šio klubo prezidentas ir judėjimo pagrindinis organizatorius Audrius Šapola (Mr. Nice)

Kalbant apie interviu, kaip metodą, reikia pažymėti, jog jo tikslai gali būti labai platūs. Dažniausiai jis renkamas siekiant plačiau ištirti tam tikras hipotezes, situaciją, o svarbiausia gauti atsakymus į konkrečius rūpimus klausimus [21].

Interviu pasižymi dialogu tarp tyrėjo ir respondento. Tai leidžia gauti objektyvesnius duomenis, nes kalbant akis į akį galima stebėti respondentą. Tačiau tuo pačiu metu interviu labai sąlygojamas psichologinių momentų, kuomet didelę įtaką rezultatams duoda tyrėjo ir respondento santykis. Jei tyrėjas nemoka suprasti ir išklausti respondento, jis linkęs užsisklęsti, ir ne visada objektyviai atsakinėti. Kita vertus ne mažiau svarbi ir gautų rezultatų analizės problema. Dažnai gana sunku tinkamai aprašyti rezultatus, pagal jiems metodo keliamus reikalavimus.

Interviu metodas yra tiesioginė ir pagrindinė priemonė reikiamai informacijai gauti, taip pat jis labai tinkamas norint patikrinti iškeltą hipotezę [15]. Pasirinktas kryptingas interviu pasižymi tuo, jog nors ir numatomos temos, tačiau tyrėjas turi visišką laisvę įtraukti temą,

kurios nenumatė. Čia ypatingas dėmesys kreipiamas į subjektyvius respondento atsakymus, pagal kuriuos galima spręsti, ar pasitvirtino iškelta hipotezė.

Tyrimo metu atliktas interviu turėjo numatytus klausimus (1 priedas), su lengvai formuluojamais laisvais atsakymais. Toks būdas suteikė lanksčiai vesti interviu, leido respondentui nevaržomam pasakoti situaciją, o tyrėjui atsižvelgiant į situaciją formuoti kitą klausimą ar pridėti papildomus, tokiu būdu išsiaiškinti rūpimus temos niuansus, gauti gilesnius ir išsamesnius atsakymus. Tokio interviu privalumas dar ir tas, kad taip klausinėjant gali iškilti ir visai netikėtų atsakymų, kurie gali pakeisti visą tyrimo hipotezę. Taip pat nėra pagrindo manyti, jog respondentas nesuprato kokio nors klausimo, nes palaikant žodinį bendravimą galima lengvai išdėstyti, ką vienas ar kitas klausimas reiškia, apie ką kalbama. Kad išvengtų tyrimo klaidų, interviu metu buvo atsisakyta klausimų-teiginių, kurie įtakotų respondentą atsakyti taip tarsi tyrėjas būtų ir tikisi tokio atsakymo, kurie patvirtintų hipotezę.

3. 2. Riedutininkų klubo trumpas pristatymas

Riedučiai, kaip laisvalaikio praleidimo būdas, kaip gyvenimo būdas tampa vis populiariesni. Europoje jau kuris laikas egzistuoja neformalūs riedutininkų klubai, kurie organizuoja naktinius vadinėjimus miestų gatvėmis. Tokie vadinėjimai, į kuriuos susirenka tūkstančiai entuziastų, vyksta Paryžiuje, Londone, Berlyne ir kitose Europos sostinėse bei didžiuosiuose miestuose. Lietuvoje taip pat kilo mintis organizuoti tokius vadinėjimus ketvirtadienio naktimis. Pora riedutininkų entuziastų išplatino žinią spaudoje, internete apie šiuos naktinius riedutininkų žygius, į kuriuos kvietė visus riedutininkus ir ne tik. Čia buvo laukiami visi šios veiklos entuziastai, norintys važinėti. Nebuvo jokio formalaus klubo ar organizacijos, kuri būtų atsakinga už šiuos vadinėjimus. Visi norintys tiesiog rinkdavosi ketvirtadieniais, keisdavosi kontaktais, pasakodavo savo draugams. Susibūrė gana didelė neformali grupė, kuriuos vienijo vienintelis tikslas – riedučiai. Tačiau riedutininkai Lietuvoje nebuvo priimtini. Tai pirmą kartą labai ryškiai parodė Klaipėdos savivaldybė, kuomet 2001 m. išleido įsaką, kuris uždraudė bet kokia sportinę veiklą mieste. Šio nutarimo esmė, jog mieste negalima važinėti riedučiais, riedlentėmis, spardyti kamuolį, važinėti su dviračiu. Riedutininkai iš Vilniaus sureagavo ir surengė pirmąjį savo socialinį judėjimą, nukreiptą prieš Klaipėdos savivaldybę. Jie kreipėsi į žurnalistus, į Lietuvos žmones – buvo siuntinėjamos el. laiškai net į užsienio riedutininkų organizacijas. Skelbė forumuose, net

paruošė pranešimą vienai Rusijos radijo stočiai. Apie tai rašė nacionalinė ir regioninė spauda. Kilo didelė ryšių krizė Klaipėdos savivaldybėje. Buvo pasiekta, jog savivaldybė panaikino šį absurdišką draudimą. Nuo tada riedutininkai, nors ir nebūdami formalia organizacija suprato, jog reikia rūpintis savo padėtimi. Padėjo rengti įvairias ryšių su visuomene akcijas, pvz.: Katedros aikštėje buvo organizuotas riedutininkų važiavimas, kuriame dalyvavo ir tuometinis Vilniaus meras – Artūras Zuokas. Buvo žadama riedutininkams laisvai važinėti, netgi rengti kažkokias tam skirtas vietas. Tačiau reikalai nejudėjo, riedutininkai buvo vaikomi iš gatvių ir aikščių. Tuomet riedutininkai nusprendė, jog norėdami priminti apie save valdžiai ir visuomenei, norėdami užsitikrinti savo teises jie organizuos daugiau socialinių judėjimų. Tačiau organizuoti didelio masto teisėtus judėjimus riedutininkai negalėjo, nes tam reikėjo turėti juridinį statusą. Todėl 2003 m. buvo įkurtas oficialus riedutininkų klubas „Ketvirtadienio nakties karštis“. Nuo to laiko buvo organizuota nemažai socialinių judėjimų, kaip pvz.: masinis protesto važiavimas kartu su dviratininkais miesto gatvėmis, norint atkreipti valdininkų ir miesto bendruomenės dėmesį į tai, jog mieste nėra pakankamai dviračių takų ir vietų, kur riedutininkai galėtų nevaržomi jokių potvarkių važinėti.

3. 3. Pilietinė iniciatyva “Atkreip dėmesį – tu esi stebimas”

Tyrimui pasirinkta „Ketvirtadienio nakties karštis“ klubo pilietinė iniciatyva buvo organizuojama 2006 m. kovo mėnesį. Rengti šį socialinių judėjimą mintis kilo po to, kai riedutininkai važinėjantys Katedros aikštėje buvo sulaikyti policijos. Jiems pareikšta, jog čia jie važinėti negali, ir, kad juos stebi mieste įtaikytos kameros. Jei dar kartą juos užfiksuos važinėjančius, tuomet policija bus priversta juos suimti ir vežti į areštinę. Vėliau spaudoje aukšti policijos pareigūnai netgi išvadino riedutininkus ramybės drumstėjais. Pasipiktinę, kad taip pažeidžiamos jų teisės, kad kameros naudojamos prieš aplinkiniams jokios grėsmės nekeliančius žmones vien tik dėl to, kad jie važinėjasi riedučiais, norėdami paneigti spaudoje jiems klijuojamą įvaizdį riedutininkų klubas suskubo reaguoti. Kovo 19 d. riedutininkai suorganizavo pilietinę iniciatyvą pavadintą „Atkeipk dėmesį – tu esi stebimas?“. Ši iniciatyva turėjo kelis etapus. Pirmajame etape visi miestiečiai buvo raginami prisijungti prie šios akcijos ir suskaičiuoti miesto senamiestyje esančias vaizdo stebėjimo kameras. Šia akcija riedutininkai taip pat prisijungė prie pasaulinės visuomenės iniciatyvos. Tą dieną daugelyje pasaulio miestų vyksta įvairūs renginiai nukreipti prieš piliečių stebėjimą vaizdo

kameromis. Taip siekiama atkreipti dėmesį į sparčiai plintanti viešųjų vietų stebėjimą vaizdo kameromis, galinti pažeisti žmonių privatumą. Šis, prieš kelis metus startavęs socialinis judėjimas jau turi ir savo pavadinimą – „International days against video“.

Tuo šis socialinis judėjimas nepasibaigė, riedutininkai pradėjo domėtis, kaip ir kuriems tikslas naudojamos už mokesčių mokėtojų pinigus įsigytos vaizdo stebėjimo kameros. Savivaldybė ir policija tęsė propagandą ir sakė, jog kameros yra gerai, modernu, atneša daug naudos miestui. Deja niekas savivaldybėje negalėjo pagrįsti jokiais tyrimais ar skaičiais kokia reali ta nauda, kaip jie ją pamatuoja. Vėliau riedutininkai atliko Vilniaus mieste apklausą, kurios tikslas buvo išsiaiškinti kaip žmonės vertina stebėjimo kameras. Apklausa buvo visai paprasta, kurią sudarė keturi klausimai:

1. Ar jie žino apie mieste esančias vaizdo stebėjimo kameras?
2. Ką jie mano apie tai? Gerai tai ar blogai?
3. Ar jų manymu reikėtų perspėjančių ženklų apie tai, kur yra įtaisyta vaizdo kamera?
4. Ar jie mano, jog policija gali piktnaudžiauti stebėdami žmones? Ar nepažeidžiamos jų teisės?

Buvo apklausta virš 250 žmonių Vilniaus gatvėse, įstaigose ir pan. Apklausa parodė, jog dauguma žmonių žino apie stebėjimo kameras, tačiau didžioji dalis žmonių mano, jog policija gali pažeisti jų teises ir privatumą. Taip pat dauguma žmonių buvo įsitikinę, jog turi būti perspėjamieji ženklai apie kameras. Atsižvelgę į tai rugsėjo mėnesį riedutininkai surengė dar vieną iniciatyvą, kurios metu prie Senamiestyje esančių kamerų iškabino simbolinius ženklus su užrašais „Didysis brolis stebi tave“ ir „Kas stebi stebėtoją?“. Šia protesto akcija riedutininkai prieštaravo sistemai, kuomet nei prie vienos stebėjimo kameros nėra jokio ženklo apie stebimą teritoriją.

Po riedutininkų iniciatyvos Žmogaus teisių stebėjimo institutas atliko vaizdo sistemų reguliavimo įstatymų analizę. Pradėta domėtis ar nepažeidžiamos žmonių teisės, ar nenusižengiama privatumo įstatymui. Buvo nustatyta, jog vaizdo kamerų panaudojimas nėra reglamentuotas jokiame įstatyme. Sudaryta darbo grupė su atstovais iš Seimo, kurie ėmėsi spręsti šią problemą. Į darbo grupę buvo pakviestas ir riedutininkų atstovas Audrius Motula.

3. 4. Tyrimo atitikimas socialinio judėjimo apibrėžimui

Norint pilnai remtis tyrimo duomenimis ir patvirtinti hipotezę, reikia įsitikinti, jog tyrimui pasirinkta pilietinė iniciatyva atitinka socialinio judėjimo apibrėžimą, kuris sako, jog

socialiniui judėjimui būtini trys komponentai: dalyvių tapatybė, juos apjungiantis socialinis tinklas ir konfliktiškumas, kuris pasižymi aiškiai išreikštu oponentu.

3. 4. 1. Dalyvių tapatumas

Kaip pažymėjo ponas Audrius, riedutininkai nėra tiesiog užsiėmimas, tai gyvenimo būdas. Visi šie žmonės yra labai skirtingi, turintys skirtingas profesijas, priklausantys skirtingiems socialiniams sluoksniams, mėgstantys ir vertinantys daugybę dalykų visiškai skirtingai. Tačiau visus juos vienija bendras pomėgis – riedučiai. Tai ne tik batai su ratukais. Tai būdas išreikšti save. Riedutininkų klubas susikūrė tam, kad vienytų šiuos žmones: „... tai mes sumanėme diegtis ir Vilniuje, kuris vis labiau tampa modernėjantis, tačiau ir materialėjantis ir ratus vietoj kojų besiauginantis miestas. Taigi įvairiom prasmėm, šitam betono, asfalto ir geležies džiunglėse, mes nusprendėme parodyti, jog žmonės gali laisvą laiką leisti ne tik supermarketuose stumdami vežimėlį, bet ir gatvėse“ (ištrauka iš interviu).

Į tradicinius pasivažinėjimus, jie kviečia visus, kurie net ir nemoka važinėti, tačiau palaiko šio užsiėmimo fanatikus. Visiems šiems žmonėms riedučiai tapo juos vienijančia vertybe.

Esant valdžios ir netgi tam tikros visuomenės dalies neigiamam požiūriui į šiuos žmones, visus riedutininkus sieja dar ir protesto veiksmas. Žmonės, kurie pradėjo rūpintis riedutininkų įvaizdžiu, taip vadinamasis riedutininkų aktyvas, pradėjo kviešti prisijungti ir tuos žmones, kurie riedučius užsideda tik savo kieme, tuos, kurie niekada nevažinėjo riedučiais, tačiau palaiko jų judėjimą. Visus šiuos žmones vienija pasipriešinimo tapatumas, nes jie remiasi kitokiais principais, negu valdžios institucijos. Kad ir tas Klaipėdos pavyzdys, kuomet Vilniuje gyvenantys riedutininkai palaikė Klaipėdoje gatvėje riedučiais važinėjančius paauglius. Tai akivaizdžiai parodo, jog nesvarbu amžiaus, išsilavinimo ar kitokio cenzo, visi šie žmonės yra riedutininkai. Rengiant socialinius judėjimus šiuos žmones vienija dar ir tai, jog jie nepatenkinti tam tikrais savivaldos sprendimais. Labai dažnai savo judėjimais jie stengiasi užkabinti ne tik sau, bet ir visuomenei svarbias problemas. Pilietinė iniciatyva „Atkreipk dėmesį – tu esi stebimas“ buvo priderinta prie visuomenės poreikio. Dėl to ši judėjimą galima laikyti gan populistiniu. Tai galima teigti dar dėl sugebėjimo plačiai paskleisti judėjimo pranešimus. ”tai todėl mes taip pat tapome taikiniu ir vienas iš akcijos tikslų buvo parodyti, kad tos kameros stebi ne tik mus, bet taikiniu gali tapti bet kas. Žmogus pavyzdžiui, kuris atitinka negeriečio sakykime taip profilį, šukuosena, akių spalva, užrašas

ant marškinėlių.. atitinkamai koks yra įtartinumo kriterijus tuo metu, o tuo konkrečiu atveju įtartinumo kriterijus buvo riedučiai. Jeigu tu užsidėdavai riedučius, tu automatiškai tapdavai viešosios tvarkos pažeidėju. [...] buvo tikslas parodyti, jog tos kameros yra visur. Jos yra gatvėje, parduotuvėje, namo laiptinėj, darbe...“ (ištraukai iš interviu).

3. 4. 2. Judėjimo tinklo struktūra

Kaip reikalauja socialinio tinklo apibrėžimas, tokio judėjimo dalyviai turi būti sujungti neformalaus tinklo. Dėl riedutininkus vienijančios tapatybės abejonių nėra. Tačiau dėl juos jungiančio tinklo gali iškilti tam tikrų prieštaravimų. Bet kurią organizaciją, kaip šiuo atveju riedutininkų klubą „Ketvirtadienio nakties karštis“, kuri naudodama ryšius su visuomene savo veikloje įtraukia savo organizacijos narius į aktyvizmą galimą be užtikrintai vadinti tinklu. Tačiau tokiu atveju tie žmonės šiame tinkle būtų sujungti formaliais ryšiais. O tai jau prieštarauja socialiniui judėjimui būtinoms sąlygoms. Tačiau panagrinėkime atidžiau šią struktūrą kaip riedutininkų klubas. „... na, mes kaip klubas esame gal vadinkim toks netradicinis. [...] yra klubas, narystė, mokestis ir pan. Na daugelis klubų veikia tokiu principu. Mūsų klubas kaip ir minėjom buvo daugiau formalus žingsnis gauti ten kažkokius popierius, anspaudą kad mes jau esame juridinis asmuo, nes mes darėm kelis renginius, kurie buvo su policijos palyda, su miesto leidimu važiuot gatvėmis, todėl mums to reikėjo. O klubo prasme nariai yra kiekvienas, kuris gali užsidėti riedučius, ir net neužsidėjęs, tiesiog kuriam patinka ta veikla, nes mes norim ją praplėst – ne tik tas siauras važiavimas, mokymasis važiuot atbulam ar ten gatvės rutulys, bet tai yra tiesiog tie žmonės, kurie mėgsta judėti turi savo požiūrį į miestą, į viešas erdves“ (ištrauka iš interviu).

Klubas iš teisų yra netradicinis, nes nariai čia yra visi riedutininkai, ir kartu narių visai nėra. Klubas turi juridinį statusą, tačiau formaliai kaip to klubo narys nėra užregistruotas nei vienas riedutininkas, išskyrus tik to klubo prezidentą, kuris vis tik privalo būti registruojant juridinį asmenį. To klubo nariais galėtų pasiskelbti bet kuris riedučiais važinėjantis žmogus, nes tai tiesiog visus juos vienijantis darinys, priemonė per kurią riedutininkai pasirinko skleisti savo žinią visuomenei ir valdžiai. Klubas yra būtent tas tinklas, kuris vienija neformaliais ryšiais susijusius riedutininkus. Tai yra socialinė struktūra, kuri apjungia visus šiuos bendros tapatybės žmones.

Kaip jau minėjome ankstesniuose skyriuose, tinklą sudaro daugybė atskirų mazgų – riedutininkų išsivarsčiusių savo realybėje, tačiau susijungiančių bendram tikslui. Visi šie

vadinamieji mazgai turi labai stiprius ryšius net ir nevykstant socialiniui judėjimui. Tai labai palengvina galimybę šiam simboliniam klubui sukurti vieną ar kitą socialinį judėjimą. Nes yra labai didelė galimybė, jog tokie žmonės prisijungs prie judėjimo kiekvieną kartą ir ypatingai tuomet, kai bus kovojama dėl jiems svarbių principų.

Reikia pažymėti, jog riedutininkams nėra keliami griežti reikalavimai, kaip judėjimo dalyviams. Atsižvelgiant į tai, jog jie jungiami neformaliais ryšiais, kiekvienas iš jų gali jungtis prie kitų tinklų, t.y. kitų organizacijų ar struktūrų rengiamų socialinių judėjimų. Todėl kiekvieną kartą klubui „Ketvirtadienio nakties karštis“ rengiant tam tikrus socialinius judėjimus jie pasižymi skirtingomis funkcijomis. Kaip ankstesniame skyriuje pažymėjo M. Castells, kiekviename tinkle išskiriamos „tinklo programuotojo“ ir „iešmininko“ funkcijos. Tinklo programuotojais mūsų tyrime galima laikyti riedutininkų klubo taip vadinamą „aktyvą“.

„Aktyvas sakykim taip, kiekvienu klausimu, kuris yra rengiamas: renginys, iniciatyva ar tam tikras pasivažinėjimas – tuomet aktyvas skiriasi. Tai būna maždaug iki dešimties žmonių, šitoj akcijoje buvo apie 7-8 žmonės, kurie užsiėmė organizavimu. Kartais žmonės, vienas kitas, keičiasi aktyve, nes turi darbo, būna išvykęs ir panašiai“ (ištrauka iš interviu).

Aktyvą sudaryti gali bet kurie iš riedutininkų. Ponas Audrius pažymi, jog jis, kaip klubo prezidentas visuomet buvo aktyve, ir tiesa sakant buvo vienas iš pagrindinių iniciatorių visų judėjimų. Rengdami tradicinius pasivažinėjimus, kiekvieną savaitę riedutininkai susirinkdavo ir aptardavo esamą situaciją, planus ir pan. Tuo pačiu metu iškildavo ir idėjos rengti vieną ar kitą socialinį judėjimą, susiformuodavo aktyvas, kuris užsiimdavo visko organizavimu. Kiekvieną kartą tinklo programuotojai skiriasi, nes neturėdami formalios narystės, jie prisideda pagal savo norą ir galimybes. „Buvo tiesa ir tokių, kurie šiai akcijai nepritarė, sakė, ai čia žinai...“ (ištrauka iš interviu). Riedutininkai kaip tinklas iš esmės yra neutralus. Nors visus juos ir sieja viena tapatybė, tačiau jie yra išsisklaidę, gyvenantys savo aplinkoje. Tinklo programuotojai, šiuo atveju klubo aktyvas yra labai svarbūs, nes jie pasako visiems kitiems riedutininkams tikslą, sukuria savotišką ideologiją, dėl kurios reikia „kovoti“. Kiekvieną kartą kiekvienas iš riedutininkų pergalvoja savo vertybes ir nusprendžia prisijungti tam tikru atveju prie aktyvizmo ar ne.

Nors tinklo programuotojų funkcijos riedutininkų rengiamuose judėjimuose nuolat kinta, tačiau kiekviename atskiru atveju nusistovi bendras sukongcentruotas tokių programuotojų ratas. Tuo tarpu tinklo iešmininkų funkcijos nebuvo sukongcentruotos atskiruose mazguose, o buvo pasklidusios po atskirus veikėjus ir kito laike. Prisiminkime, jog Castells tinklo iešmininkus apibūdino kaip „veikėją ar veikėjus, atsakingus už atskirų

taškų sujungimą tinkle. Riedutininkų atveju, kaip jau minėjom judėjimo dalyvius sieja išankstiniai stiprūs ryšiai“. Todėl kiekvienam iš jų galima priskirti iešmininko funkciją, nes jie vadovaudamiesi aktyvo sukurta judėjimo strategija skleidžia informaciją vieni per kitus taip vadinamų klubo „narių“ tarpe, taip pat ir į išorę kitiems žmonėms, kurie gali būti natūraliai jų draugai, bendradarbiai, šeima ir pan.

Visa ši struktūra susiburia į pasklidusio tipo tinklą. Tyrimas atskleidė, jog organizuodami pilietinę iniciatyvą „Atkreipk dėmesį – tu esi stebimas“ atskiri tinklo dalyviai linko prie aktyvo, tačiau visus juos siejo labai stiprūs tarpusavio ryšiai, kurių dauguma egzistavo jau seniau. Naujus dalyvius su „senaisiais“ taip pat siejo daugiausiai išankstiniai asmeniniai ar bendros veiklos ryšiai. Nors reikia paminėti, jog dalis akcijos dalyvių, ypač žmonės, kurie nėra riedutininkai ir prisijungė prie jų tik akcijos metu, savo kaip judėjimo dalyvio veiklą vykdė internete. Pokalbių forumuose jie išsakė savo poziciją ir raginimus.

Apibendrinant galima teigti, jog šiuo atveju buvo pasitelktas jau seniau egzistavęs tinklas, kuris jau buvo surištas įvairaus tipo ir pobūdžio ryšiais. Iniciatyvos metu prijungus dar naujų ryšių buvo sukurtas pasipriešinimo tinklas, kurį galima įvardinti kaip pasklidusio tipo tinklą.

3. 4. 3. Judėjimo konfliktiškumas

Apibrėžti šio judėjimo konfliktiškumą, arba dar kitaip, išskirti oponentą, yra pakankamai nesunku. Tačiau į judėjimo konfliktiškumą taip pat reikėtų pažiūrėti atsakingai. Kai riedutininkus pradėjo vaikioti iš senamiesčio ir grasino, jog juos nuolatos stebės, tuomet be abejo oponentu labai aiškiai tapo Vilniaus miesto policija. Kai policininkai spaudoje padarė pora pareiškimų, jog riedutininkai yra ramybės drumstėjai, tuomet abipusiai santykiai pavirto į tikrą konfliktą. Tačiau šioje akcijoje išskiriamas dar vienas oponentas, tai Vilniaus miesto savivaldybė. Tačiau riedutininkai oponentus matė plačiąja prasme, visą konfliktą jie vertino daugiau kaip miestiečių santykį su policija ir miesto savivalda: „na, be jokios abejonės Vilniaus miesto valdžia ir Vilniaus miesto policija. Aš manau, kad šitoje vietoje jie manė, kad mes į juos rodome pirštu, kaip į tuos „bad guys“. Bet šiuo atveju klausimas buvo daugiau apie tai, ar žmonės ... kreipiama daugiau dėmesio į pačią situaciją, kas liečia patį stebėjimą. Stebėjimo, kuris egzistuoja šiandien, rytoj daug kam neatrodo blogas, tačiau kažkada jis bus toks, jog jausimės, kad gyvenam po mikroskopu“ (ištrauka iš interviu).

Riedutininkų rengtas judėjimas nepasižymi agresija, kita vertus siekis apriboti kamerų steigimą o gal net ir eliminuoti jau esančias galėjo sukelti oponentui nuostolius.

Iš vienos pusės judėjimą galima vertinti kaip interesų konfliktą, tačiau judėjimo konflikto tikslas pakeisti esamą situaciją dėl vaizdo stebėjimo kamerų net ir politinėje plotmėje, t.y. buvo apeliuojama į įstatymų pataisas. Nors konflikto objektas yra vaizdo stebėjimo kameros ir jų panaudojimo sistema, tačiau riedutininkų įsitikinimu tokios interesų grupės, kaip policija ir savivaldybė ne vaidina svarbaus vaidmens siekdamos pakeisti situaciją.

Vertinant pilietinę akciją nekyla abejonių, jog ją galima įvardinti kaip aktyvizmą. Tačiau konflikto pagrindas – siekis pakeitus tam tikrą sistemą užsitikrinti sau teises ir iškelus visuomenei aktualius klausimus parodyti savo socialinę atsakomybę leidžia iškelti prielaidas, jog visa tai pagrįsta ryšių su visuomene veikla.

3. 5. Tyrimo atitikimas ryšių su visuomene veiklai

Ankstesniame skyriuje tyrimas pagrindė vieną hipotezės aspektą – būtent riedutininkų klubo iniciatyvą „Atkreipk dėmesį – tu esi stebimas“ galima įvardinti kaip socialinį judėjimą. Norint pilnai patvirtinti hipotezę, reikia įsitikinti, jog tyrimui pasirinkta pilietinė iniciatyva yra ryšių su visuomene priemonė.

3. 5. 1. Situacijos tyrimas

Spaudimą iš miesto policijos ir savivaldybės riedutininkai jautė jau seniai. Niekam ne paslaptis, jog policija jau seniai pradėjo karą su riedlentėm mieste važinėjančiais paaugliais. Jie, tiesa sakant, užsitarnavę ir didesnės dalies miesto bendruomenės neigiamą požiūrį. Riedutininkams pradėjus rengti savo pasivažinėjimus, pradėtas jausti toks pats neigiamas požiūris į juos: „valdininkai, policininkai ... jiems riedutininkas yra kaip ta katė, kuri naktį yra juoda, nesvarbu ar tu su riedlente, ar su riedučiais, jie tarp šitų dviejų užsiėmimų, transporto priemonių, sakykim taip deda lygybės ženklą“ (ištrauka iš interviu).

Riedutininkai pradėjo rūpintis savo įvaizdžiu. Pradėjo rengti įvairias akcijas, kaip jau minėtas važiavimas Katedros aikštėje su miesto meru ir pan. Tačiau jų ryšius su visuomene strategija buvo padiktuota pačios situacijos, kuri lietė juos asmeniškai. Šis pomėgis mažinėtis

riedučiais nebuvo visiems priimtinas. Nebuvo taip paprasta, kaip kokiems futbolo mylėtojams nueiti į stadioną ir ten žaisti. Riedutininkai veikė viešojoje erdvėje, todėl jautė, jog jų padėtis nėra tokia paprasta. Jiems tenka palaikyti ryšius su jiems aktualiomis publikomis ne tik siekiant užsitikrinti įvaizdį, bet ir išsikovoti sau tam tikras teises. Vietoje įvairių akcijų, riedutininkai kaip ryšių su visuomene priemonę pradėjo naudoti aktyvizmą. Jie susivienydavo su kitomis neformaliomis organizacijomis, kaip pvz. dviratininkai, tam, kad rengtų siekdami tam tikrų socialinių pokyčių. „Tos akcijos rengiamos tam, kad nesėdėt, neverkt pačiam kad tau nesiseka. Mes tai darom, nes norim pakeisti tai, kas mūsų manymu yra blogai. Kad žmonės nelauktų kažkokių rinkimų, kurie tarsi pakeis padėtį. Ji turi išeiti ir pasakyti, ei, mums nepatinka tai“.

Tyrime nagrinėjamo socialinio judėjimo pasirinkimas buvo dar vienas būdas priminti apie save ir savo teises. Nors savivalda ir policija riedutininkams yra svarbios auditorijos, tačiau šiuo atveju jie orientavosi į miesto bendruomenę. Riedutininkai visuomet skelbia savo socialinę atsakomybę. Jie save pristato per savo veiklą, nes tai laisvi žmonės, mėgstantys gamtą, laisvalaikį. Jie pažymi, jog yra atvira organizacija, kviečianti visus norinčius prisijungti, tačiau atsiribojantys nuo tų, kurie naikina miesto inventorių, trukdo mieste vaikščiojantiems žmonėms. Policijos pareiškimai, jog jie yra miesto ramybės drumstėjai buvo šmeižimas visų jų juodinimas visuomenės akyse. „Daugybė žmonių ... sakė, „ką čia tie durniai, narkomanai, rūko žolę patvoriais“ (ištrauka iš interviu). Riedutininkai puikiai supranta, jog pirmas žingsnis, jog juos palankiai vertintų policija ir miesto valdžia, tai visuomenės paramos užsitikrinimas. Kol didžioji visuomenės dalis nepakeis apie juos savo požiūrio, iki to nereikia tikėtis valdžios instancijų nusistatymo pakeitimo. Policija, stebėdama vaizdo kameromis riedutininkus atvirai paskelbė karą jiems. Riedutininkai visa tai pavertė jiems palankia proga ne tik pakovoti dėl savo teisių, bet pasitelkus visuomenės interesą pristatyti save kaip socialiai atsakingus, visuomenės gerove besirūpinančius žmones.

3. 5. 2. Veikimas ir vykdymas: pilietinės iniciatyvos komunikacija

Sukurti socialinį judėjimą nebuvo taip jau netikėta mintis. Riedutininkai jau ir anksčiau yra organizavę panašių judėjimų. Vien dėl to, jie kaip jau minėjau užregistravo savo klubą „Ketvirtadienio nakties karštis“. Sugalvoti, kaip visą jiems nepalankią situaciją paversti naudinga nebuvo labai keblu. Kaip jau minėjau, riedutininkais save laiko labai daug žmonių, įvairių profesijų ir išsilavinimų. Policija ir savivaldybė, kaip tikriausiai iki šiol dar ir nemaža

dalis visuomenės, juos klaidingai identifikuoja kaip paauglius ir chuliganus. Deja, dauguma jų yra labai rimti žmonės, kurių dalis, beje, labai neblogai nusimano apie ryšius su visuomene, kas tai yra, ir kaip tai daroma. Mintis rengti pilietinę iniciatyvą „Atkreipk dėmesį – tu esi stebimas“ paskatino juos pasidomėti situacija, visuomenės požiūriu į vaizdo kameras. Kaip tikroje ryšių su visuomene veikloje tai nebuvo aklas atsakas į puolimą. Visas judėjimas turėjo savo strategiją, veiksmų planą, žinojimą kur tai gali nuvesti ir svarbiausia ko norima pasiekti. Reikėjo surasti visuomenei opų klausimą ir tokį jie surado – privatumas. Niekas nenori, kad kas nors kištųsi į privatų jų gyvenimą, net esant viešoje vietoje. Kas labiau atkreips valdžios institucijų dėmesį, kaip žmogaus teisių tam tikri pažeidimai. Visa tai buvo paruošta ne tik visuomenės, bet ir be abejo, spaudos dėmesiui. Kaip ir kiekvienoje ryšių su visuomene veikloje, taip ir čia riedutininkams nepakako tiesiog imti ir padaryti. Reikėjo, kad apie tai parašytų, parodytų, kad žinotų visi, kam tai aktualu ar net ir neaktualu.

Riedutininkus sieja labai tamprūs ryšiai. Būrys žmonių, su dar didesniu būriu pažįstamų, kuriems gali paskambinti, pasakyti, paprašyti pagalbos. Santykiuose su žiniasklaida šie žmonės taip pat nėra naujokai. Žino, kada yra žinių stygius, kokia žurnalistų straipsnių kokybė, kaip pateikti žinią, kad ją iškraipę nesunaikintų pranešimo esmės: „Per eilę metų atsirado eilė pažįstamų žurnalistų, kuriems gali paskambinti ir pasakyti, kad tą ir tą valandą vyks tas ir tas. Stygius naujienų yra jaučiamas, ypatingai vasarą, kuomet miestas apmiręs ir žurnalistai rašo apie tai, kas skęsta pajūry. Ir aišku pranešimas spaudai, vėlgi stengiesi tą akciją apgalvoti taip, kad ji būtų aktuali, bet ir įdomi patiems žurnalistams. Na žinai, jei nėra lavono, tai duok jiems ką nors kita ne mažiau įspūdingo. Ir taip bandai įpinti tą žinią, kurią tu nori komunikuoti“ (ištrauka iš interviu). Informacija komunikuojama buvo ne tik spaudoje, bet ir internete. Buvo netgi susuktas trumpas filmukas, kuriame matyti, kaip kabinami akcijos ženklai vaizdo kamerų vietose.

Sukoncentravus idėją ir iškėlus tikslą visi neformaliais ryšiais susiję žmonės, kurie save tapatina su riedutininkais netruko prisijungti. Prisijungę ir riedutininkus palaikanti visuomenės dalis. Visi šie žmonės tapo aktyvistais. Vieni padėjo organizaciniuose darbuose, kiti dalyvavo pačioje pilietinėje iniciatyvoje, tretieji buvo tiesiog stebėtojai ir savo nuomonę reiškė internete, forumuose. Visa tai buvo daroma stengiantis, kad kuo daugiau sužinotų, prisijungtų, kad kitaip vertintų pačius riedutininkus, kad judėjimas paskatintų socialinius.

3. 5. 3. Pilietinės iniciatyvos rezultatai

Vertinant rezultatus ryšių su visuomene veikloje, neužtenka tik suskaičiuoti, kiek buvo žinučių apie pilietinę iniciatyvą pasirodė spaudoje. Ryšių su visuomene sėkmės vertinimas susideda iš keleto stadijų:

- pirmus rezultatus galima laikyti žiniasklaidoje pasirodžiusių pranešimų ir įvykių skaičių. Taip pat jų turinys, kas buvo rašoma, kaip buvo pristatoma ir pan.
- vėlesni rezultatai išryškėja sužinojus, kiek žmonių pasiekė tie pranešimai, ar pasiekė tą visuomenės dalį, kuriai ir buvo taikyti.
- Kita, aukštesnė stadija matuojant rezultatus tuomet, kai pamatai, kiek žmonių palaikė pilietinę iniciatyvą.
- Dar geresni rezultatai tuomet, kai matai, kiek žmonių prisidėjo prie pilietinės iniciatyvos.
- Dar aukštesnė rezultatų stadija, kaip visuomenė pakeičia savo nusistovėjusį požiūrį.
- Ir galiausiai patys svarbiausi rezultatai – socialiniai, politiniai ar kitokie pokyčiai.

Akcijos metu riedutininkai stebėjo ką apie šią akciją parašė spauda, kiek žmonių palaikė ir prisidėjo prie jos. Imdamiesi kiekvieno suplanuoto veiksmo jie numatė, kokios reakcijos iš tam tikrų pusių gali sulaukti ir kaip tai galės pasitarnauti pačiai akcijai: „bet mes visada tai įvertinam ir nusprendžiam, jog tai verta daryti. Kas gali būti blogiausia, tave areštuos kuriam tai laikui, gausi baudą ar įspėjimą [...] mes tikėjomės, kad mus galbūt suims, bus žurnalistai, bus labai dramatiška ir visa kita“ (ištrauka iš interviu). Spauda iš tiesų rašė plačiai, buvo jaučiamas visuomenės palaikymas.

Sunku buvo nustatyti rezultatus vertinant visuomenės ir valdžios požiūrio pakeitimą. Riedutininkai linkę labai atsargiai vertinti valdžios požiūrį į akciją: „...ėmėm ir sukabinom. [...] tie ženklai kabėjo savaitę laiko, jie buvo iškabinti nelegaliai, mums sakykim formaliai galėjo skirti baudą, tačiau kai nuėjome į savivaldybę po savaitės derinti renginio, tai pasakė „chebra, pakabėjo, o dabar susirenkate tuos ženklus ir tuo viskas baigiasi“ (ištrauka iš interviu). Riedutininkai nesulaukė savivaldybės ar policijos palaikymo, tačiau nesulaukė ir priešingos reakcijos. Tačiau riedutininkai savo akcijos rezultatus vertina gana optimistiškai.

Vertinant pilietinę iniciatyvą „Atkreipk dėmesį – tu esi stebimas“ labiausiai reikėtų pažymėti tai, jog ji pasiekė bene svarbiausio savo tikslo – patraukti tam tikrų institucijų dėmesį, kurios gali realiai pakeisti padėtį dėl stebėjimo kamerų: ”prie to prisijungė žmogaus teisių gynimo institutas, ir paskui kai jie išleido poziciją tuo klausimu, kad toks dalykas, kaip vaizdo stebėjimas iš vietų yra visiškai nereguluotas dalykas, buvo sudaryta darbo grupė su atstovais iš Seimo ... buvo iš policijos ...“ (ištrauka iš interviu). Toje darbo grupėje dalyvavo ir riedutininkams atstovavo „Ketvirtadienio nakties karštis“ klubo prezidentas Audrius Šapola.

Panaudodamas aktyvizmą savo ryšių su visuomene veikloje riedutininkų klubas sugebėjo atkreipti visuomenės ir valdžios dėmesį į juos, pristatyti save socialiai atsakingais, pataisyti savo įvaizdį, jog jie nėra gatvės chuliganai, o atsakingi žmonės, kurie turi savo pomėgį ir nori juo laisvai užsiimti.

IŠVADOS

Anksčiau apie ryšius su visuomene buvo kalbama kaip apie tam tikrą ypatingą, netgi mįslingą sritį. Dabar ši veikla jau tapo kasdienybe kiekvienam struktūriniam dariniui, ar tai būtų įstaiga, draugija, klubas ar pan. Kiekvienas supranta, jog tai tampa būtina veikla, be kurios šiuolaikiniame pasaulyje egzistuoti sunku ar netgi visai neįmanoma. Kita vertus, anksčiau labai standartine kryptimi vykde savo ryšių su visuomene veiklą, organizacijos supranta, jog to neužtenka. Netgi šitoj srityje įsivyravo konkurencija. Reikia parašyti geresnį pranešimą, surengti įdomesnį pristatymą, komunikuoti labiausia intriguojančią žinią. Tam pasitelktos įvairiausios ryšių su visuomene priemonės, kurios anksčiau net nebuvo siejamos su šia veikla. Viena iš tokių priemonių tapo aktyvizmas, kurį organizacijos sugebėjo panaudoti savo ryšių su visuomene veikloje.

Aktyvizmas kaip reiškinys, kuriuo siekiama politinio ar socialinio pokyčio nėra naujas dalykas. Įvairiom jo formom, kaip demonstracijom, tiesioginiais veiksmais žmonės reiškė savo nepritarimą tam tikrai sistemai. Tai skatino juos burtis į socialinius judėjimus ir tokiu būdu kovoti prieš apsibrėžtus priešus. Aktyvizmas yra neatsiejamas nuo socialinio judėjimo. Nes aktyvizmą būtent ir vykdo socialiniai judėjimai. Tačiau socialinius judėjimus vienareikšmiškai paaiškinti labai sunku. Jie, nuo kitų kolektyvinių veiklų išsiskyrė konfliktiškumu, aiškiai nustatytais oponentais, bendra dalyvių tapatybe. Socialinius judėjimus kaip reiškinį stengiasi paaiškinti daugybė teorijų. Tačiau jos iškelia vis kitokius esminius dalykus, kurie vienaip ar kitaip sudaro bendrą socialinio judėjimo kontekstą.

Siekiant teoriškai paaiškinti socialinių judėjimų prieštaraus darbe buvo pasitelktos pagrindinės socialinių judėjimų teorijos. Viena iš tokių teorijų – resursų mobilizacijos teorija tiria kokius resursus žmonės naudoja socialiniuose judėjimuose, t.y. kaip kyla formuojamas aktyvizmas. Tuo tarpu naujųjų socialinių judėjimų bei rėminimo ir reikšmės konstravimo teorijos iškelia tokius dalykus, kaip reikšmė, tapatumas. Jos socialinius judėjimus aiškina per tai, kokios priežastys nulemia visuomenės dalyvavimą socialiniuose judėjimuose. Viena populiariausių pastarojo dešimtmečio politinio proceso teorija aiškina, jog visą socialinio judėjimo procesą nulemia politinė situacija. Tačiau nei viena šių teorijų iki galo nepaaiškina socialinių judėjimų, jų susidarymo priežasčių ir įtakos. Tai natūralu, nes jos gimsta skirtingu laiku, skirtingose pasaulio šalyse. Tiria aktyvizmą skirtingose socialinėse erdvėse. Tokiu

atžvilgiu M. Castells buvo teisus sakydamas, jog socialinius judėjimus reikia suprasti ne pagal nustatytas normas, o taip, kaip jie patys save pristato, ką savo veikla nori mums pasakyti.

Socialiniai judėjimai tampa tinklais, naujomis organizacinėmis struktūromis. Tai vyksta todėl, jog žmonės svarbias visuomeniškas problemas ir yra linkę spręsti kolektyviai. Mes patys esame tinklaveikos visuomenė, susidedanti iš įvairių persipynusių tinklų. Kiekvienas socialinis judėjimas taip pat yra savotiškas tinklas, kuriame tam tikri visuomenės atstovai užimama svarbią struktūros dalį. Dalyviai – socialinio tinklo mazgai savo veikla gali izoliuotis nuo kitos socialinės aplinkos, gali bendrai pulti nusibrėžtą oponentą.

Anksčiau labai aktyviai dalyvavę įvairiuose socialiniuose judėjimuose žmonės pradėjo į aktyvizmą žiūrėti su vis mažesniu entuziazmu. Išnykus socialinius judėjimus lydėjusiai ideologijai, jog jie gali pasitarnauti tik visuomenei ir jokiais būdais ne konkrečiai formaliai struktūrai, tuo netrukus pasinaudojo įvairios organizacijos. Tačiau ir tokioms organizacijoms neužtenka vien tik išeiti su grupe žmonių į gatvę. Jų tikslas paskatinti žmones bendrai veiklai, bet tuo pačiu pasiekti ir savo konkrečių tikslų. Nors aktyvizmas ir socialiniai judėjimai apibūdinami kaip socialiniai procesai, tačiau tuo pačiu metu tai ir visuomenės komunikacijos veiksmas. Naudodamos aktyvizmą savo ryšių su visuomene veikloje, organizacijos taip išlaiko ryšius su sau aktualiomis publikomis. Siekis užsitarnauti reputaciją būtinas dėl palankios visuomenės nuomonės ir palaikymo. Nes aktyvistų bendruomenės ideologija turi bent kažkuria dalimi sutapti su nedalyvaujančios visuomenės nuostatomis. Visa tai daroma dėl to, jog įtikinti visuomenę aktyvizmo teisingumu. Vis tik aktyvizmas nėra popieriaus lapas, ant kurio gali bet kada ir bet ką parašyti. Tai procesas, kurio negali pilnai valdyti, jis nevyks tol, kol neįtikinsi tam tikros dalies visuomenės prisijungti.

Daugelis tyrėjų vienareikšmiškai sutinka, jog dabartinis dinamiškas pasaulis išmuša žmones iš pusiausvyros. Nuolatinė kaita pati savaime prieštarauja žmogaus būčiai, kuri susijusi nu pastovumo ir saugumo jausmu. Ankstesnės visuomenės vertybės praranda savo svarbą. Todėl žmonės linkę susikurti sau naujas reikšmes, tokiu būdu linkę ieškoti tapatumo. Būtent dėl tam tikro tapatumo pateisinimo žmonės ir jungiasi į tam tikrus socialinius judėjimus.

Šiame darbe nagrinėta riedutininkų klubo „Ketvirtadienio nakties karštis“ pilietinė iniciatyva „Atkreipk dėmesį – tu esi stebimas“ parodė šis socialinis judėjimas buvo centruojamas ties vienu centru – klubo aktyvu tačiau judėjimas atitinka pasklidusio tinklo tipą. Visi judėjimo dalyviai buvo susieti labai stipriu tapatumu, tarp jų visą laiką egzistavo ryšiai nepriklausomi nuo vieno centro, visas judėjimas buvo labai dinamiškas, dalyviai visą

laiką galėjo bendrauti betarpiškai. Toks susipynusių ryšių pasklidimas garantuoja socialinio judėjimo lankstumą ir gyvybingumą. Nes net netekę dalies tinklo mazgų – dalyvių, tinklas lengvai adaptuoja savo struktūrą ir nenutrūksta anksčiau ne planuota.

Tyrimas parodė, jog pilietinė iniciatyva iš bendros tapatybės dalyvių – riedutininkų susijungė š konflikta dėl socialinių pokyčių – konkrečiai, žmogaus privatumo išsaugojimo. Todėl tyrimo hipotezė, jog nagrinėjama pilietinė iniciatyva yra socialinis tinklas – pasitvirtino.

Išanalizavus pilietinės akcijos eigą ir priežastis, paaiškėjo, jog jo ištakos buvo riedutininkų konfliktas su vietos savivalda ir policija. Tai buvo reakcija į jų neigiamo įvaizdžio kūrimą visuomenėje. Policijos pasisakymai spaudoje apie riedutininkus kaip miesto ramybės drumstėjus, privertė imtis tam tikro atsako, norint išsaugoti savo gerą vardą ir palankų visuomenės požiūrį. Aktyvizmo, kaip ryšių su visuomene priemonės pasirinkimas, buvo strategiškai suplanuotas. Jo tikslas buvo paneigti jiems klijuojamą ir suformuoti savo, kaip ramios ir atsakingos bendruomenės įvaizdį, stiprinti visuomenės pasitikėjimą ir tuo pačiu susidomėjimą riedutininkų veikla, iškelti ir spręsti jiems ir visuomenei aktualią problemą, atkreipti žiniasklaidos dėmesį, kuri padėtų visa tai viešai pristatyti. Akcentuodami visuomenei aktualias problemas, kaip žmonių privatumas, kuris pažeidžiamas dėl vaizdo stebėjimo kamerų, riedutininkai sugebėjo ne tik apjungti savo problemų sprendimą, bet ir visuomenės interesą. Tokiu būdu jie pristatė savo, kaip socialiai atsakingos organizacijos, o ne triukšmadarių kompanijos vaizdą. Riedutininkai pasiekė media kanalus, kurių dėka iškėlė visuomenėje aktyvią diskusiją ir sulaukė realių pokyčių – atitinkamų valdžios institucijų reakcija. Pilietinė akcija „Atkreipk dėmesį – tu esi stebimas“ riedutininkų ryšių su visuomene tikslams pasitarnavo tuo, jog įgijo visuomenės pritarimą ir palaikymą, padėjo formuoti riedutininkų, kaip socialiai atsakingos organizacijos įvaizdį, pristatė organizacijos interesus, atkreipė platų žiniasklaidos dėmesį ir sulaukė valdžios institucijų reakcijos ir sprendimų.

Galima drąsiai teigti, jog sumaniai manipuliuodami policijos ir miesto valdžios reputacija, riedutininkai sugebėjo apginti savo įvaizdį. Aktyvizmas, kuris buvo panaudotas jų ryšių su visuomenėje veikloje yra puikus pavyzdys ne tik teoriniam šio darbo pagrindimui, bet ir realiai ryšių su visuomene praktikai.

BIBLIOGRAFINIŲ NUORODŲ SĄRAŠAS

1. Activism [interaktyvus], *Wikipedia, The free encyclopedia*, 2006 [žiūrėta 2007 m. kovo 25 d.]. Prieiga per internetą: <<http://en.wikipedia.org/wiki/Activism>>
2. Aktyvizmas [interaktyvus], *Vikipedija. Laisvoji enciklopedija*, 2006 [žiūrėta 2007 m. sausio 13 d.]. Prieiga per internetą: <<http://lt.wikipedia.org/wiki/Aktyvizmas>>.
3. ARQUILLA, John, RONFELDT, David. *The Advent of Netwar (Revisited)*. Iš Arquilla, John and Ronfeldt, David. *Networks and Netwars*. 1st ed, Santa Monica, CA: Rand, 2001. p. 8
4. BEVINGTON, Douglas, DIXON, Chris. *Movement-relevant Theory: Rethinking Social Movement Scholarship and Activism*. *Social Movement Studies*, Vol. 4, No. 3, 2005. p. 186
5. CASTELLS, Manuel. *Informationalism, networks and the network society: a theoretical blueprint*. Iš CASTELLS, M. *The network society: a cross-cultural perspective*. 1st. ed. Northampton, MA: Edward Elgar, 2004, P. 49
6. CASTELLS, Manuel. Tapatybės galia. *Informacijos amžius: Ekonomika, visuomenė ir kultūra*. T. 2. Kaunas: Poligrafija ir informatika, 2006. p. 84
7. CASTELLS, Manuel. Tapatybės galia. *Informacijos amžius: Ekonomika, visuomenė ir kultūra*. T. 2. Kaunas: Poligrafija ir informatika, 2006. p. 173
8. CASTELLS, Manuel. Tapatybės galia. *Informacijos amžius: Ekonomika, visuomenė ir kultūra*. T. 2. Kaunas: Poligrafija ir informatika, 2006. p. 85
9. CASTELLS, Manuel. Tapatybės galia. *Informacijos amžius: Ekonomika, visuomenė ir kultūra*. T. 2. Kaunas: Poligrafija ir informatika, 2006. p. 173
10. CASTELLS, Manuel. Tapatybės galia. *Informacijos amžius: Ekonomika, visuomenė ir kultūra*. T. 2. Kaunas: Poligrafija ir informatika, 2006. p. 22
11. CASTELLS, Manuel. Tinklaveiklos visuomenės raida. *Informacijos amžius: Ekonomika, visuomenė ir kultūra*. T. 1. Kaunas: Poligrafija ir informatika, 2005. p. 19
12. CASTELLS, Manuel. Tinklaveiklos visuomenės raida. *Informacijos amžius: Ekonomika, visuomenė ir kultūra*. T. 1. Kaunas: Poligrafija ir informatika, 2005. p. 454
13. CASTELLS, Manuel. Tinklaveiklos visuomenės raida. *Informacijos amžius: Ekonomika, visuomenė ir kultūra*. T. 1. Kaunas: Poligrafija ir informatika, 2005. p. 403

14. CASTELLS, Manuel. Tinklaveiklos visuomenės raida. *Informacijos amžius: Ekonomika, visuomenė ir kultūra*. T. 1. Kaunas: Poligrafija ir informatika, 2005. p. 414
15. COHEN, L.; MANION, L. *Research Methods in Education*. New York, 1989.
16. DIANI, Mario. *Networks and Social Movements: A Research Programme*. Iš DIANI Mario ir McDAM Doug *Social Movements and Networks: Relational Approaches to Collective Action*. Oxford: Oxford University Press, 2003, 1st ed, p. 299-319.
17. EDELMAN, Marc. *Social movements: Changing Paradigms and Forms of Politics*. Annual Review of Anthropology, 2001. P. 290
18. EDELMAN, Marc. *Social movements: Changing Paradigms and Forms of Politics*. Annual Review of Anthropology, 2001. P. 296
19. GALLOWAY, Alexander R. Protocol: How control exists after decentralization. 1st ed. Mit Press, 2004. p. 248
20. Ivy Lee [interaktyvus]. Wikipedia, The free encyclopedia, 2007 [žiūrėta 2007 m. gegužės 2 d.]. Prieiga per internetą: <http://en.wikipedia.org/wiki/Ivy_Lee>
21. KARDELIS, Kęstutis. Mokslinių tyrimų metodologija ir metodai. Kaunas: Judex, 2002. p. 195
22. KLANDERMANS, Bert, STAGGENBORG, Suzanne. Methods of Social Movement Research. 1st ed. Minneapolis: University of Minnesota Press, 2002. p. 146-172.
23. LANGMAN, Lauren. *From Virtual Public Spheres to Global Justice: A Critical Theory of Internetworked Social Movements*. Sociological Theory. Vol. 23(1), p. 47
24. McCARTHY, John D, ZALD, Mayer N. *Resource Mobilization and social Movements: A Partial Theory*. The American Journal of Sociology, Vol. 82, No. 6. University of Chicago Press. 1977. P. 1216.
25. MONROE, Lisa A. *Book Inspires Community Activism*, 2005. p.
26. NUGARAITĖ, Audronė. Ryšiai su visuomene: prabanga ar būtinybė. Vilnius: ALF Lietuvos Žurnalistikos centras, VU KF Žurnalistikos institutas, 1999. p. 15
27. Public relation [interaktyvus]. Wikipedia, The free encyclopedia, 2007 [žiūrėta 2007 m. gegužės 2 d.]. Prieiga per internetą: <http://en.wikipedia.org/wiki/Public_relation>
28. Ryšiai su visuomene [interaktyvus]. *Vikipedia. Laisvoji enciklopedija*. [žiūrėta 2007 m. sausio 15 d.]. Prieiga per internetą: <http://lt.wikipedia.org/wiki/Ry%C5%A1iai_su_visuomene>
29. TOURAINE, Alain. *The importance of Social Movements*. Social movement studies. Vol. 1, No. 1, 2002. P. 90.

30. Types of social movements [interaktyvus]. Wikipedia, The free encyclopedia, 2007
[žiūrėta 2007 m. gegužės 2 d.]. Prieiga per internetą:
<http://en.wikipedia.org/wiki/types_of_social_movements >

1 Priedas. Interviu klausimynas

Respondentas supažindinamas su tyrimu, kokiais tikslais jis daromas. Užtikrinama, kad šio interviu duomenys bus naudojami tik moksliniame darbe. Paklausiama, ar respondentas neprieštarauja, jog pokalbis bus įrašinėjamas. Taip pat informuojama, jog respondentas gali neatsakinti į jam nepriimtina klausimą, arba iš vis sustabdyti įrašą.

1. <Apšildantys klausimai> Trumpai papasakokite apie jūsų klubą „Ketvirtadienio nakties karštis“.
 - a) kada jūsų klubas įsikūręs?
 - b) kokius socialinius judėjimus esate organizavę? (papildytas klausimas interviu metu)
2. <Tyrimas> Dėl kokių priežasčių buvo organizuota pilietinė akcija “Stebėk stebėtoją”?
3. <Veikimas> papasakokite apie pilietinę iniciatyvą „Stebėk stebėtoją“.
 - a) ar buvo pasiruošimo darbai?
 - b) kaip vyko pati akcija?
4. <Konfliktiškumas> Kokia buvo šios pilietinės akcijos vizija? Ko siekėte?
5. <Oponentas> Ar ši pilietinė iniciatyva turėjo oponentus?
6. <Tapatybė> Kas yra jūsų klubo nariai?
 - a) ar akcijos dalyviai save tapatina su riedutininkais?
 - b) ar buvo tikslas pritraukti asmenis iš šalies?
 - c) ar tapatinatės su kitomis grupėmis dėl bendros veiklos? (papildytas klausimas interviu metu)
7. <Tinklas> Kaip galite apibūdinti judėjimo dalyvių struktūrą?
 - a) kaip pasidalino organizaciniai vaidmenys grupės viduje?
 - a) ar galėtumėte išskirti aktyviausius dalyvius ir mažiau aktyvius?
8. <Komunikacija> kokiais būdais viešinate informaciją apie šią pilietinę iniciatyvą?

9. <*Ivertinimas*> Kokius rezultatus ši akcija davė jūsų klubui?

a) kaip matavote sėkmę?

b) su kokiais sunkumais, pasipriešinimu susidūrėte?

10. <*Tęstinumas*> Ar ketinate toliau organizuoti panašias akcijas?

2 Priedas. Interviu medžiaga

Kalbinamas riedutininkų klubo „Ketvirtadienio nakties karštis“ prezidentas ir pilietinės akcijos „Atkreipk dėmesį – tu esi stebimas“ pagrindinis iniciatorius Audrius Šapola.

Pristatykite trumpai riedutininkų klubą „Ketvirtadienio nakties karštis“. Kada jūsų klubas įsikūrė?

Respondentas: Įsikūrę mes esame pakankamai seniai. Jeigu neklystu 2003 metais. Oficialiai 2003 m. suderinę ten visokius dokumentus, gavom klubo pavadinimo patvirtinimą. Net pagyvenusios moteriškės, visokios ten kalbos kultūros žinovės pasakė, jog pavadinimas gan keistas, bet neprieštarauja taisyklėm ir visiems ten kitokiems dalykams. Bet raliai važinėjimas su riedučiais jau vyko pora metų prieš tai, prieš įkūrimą. Tiesiog juridinio statuso nebuvo ir reikėjo tam pasiryžti, subręsti. Beje nemažai laiko praėjo, kol įsteigėm klubą, nes reikėjo nešioti popieriukus iš vieno kabineto į kitą, dedant antspaудą, atidarant sąskaitą banke ir pan. Sistema turi savo plusų ir savo minusų.

Sakote, jog kaip riedutininkų neformalus klubas jau buvote susiformavę keletą metų anksčiau. Kiek ir kokių socialinių judėjimų esate darę?

Respondentas: kiek esame darę sunku suskaičiuot, bet tikrai manau, kad iki 10-ties. Ypatingai klubo įkūrimo pradžios laikotarpis, kuomet mes buvom tikri optimistai, entuziastai, norėjome pastatyti kuo daugiau žmonių ant riedučių, kad jie suprastų kas yra smagu, kad parodyti, jog ne tik su pačiužomis Akropolyje galima važinėti ledo arenoje, bet ir Katedros aikštėje. Va, ir pradėjom organizuoti tuos pasivažinėjimus su bendraminčiais, o po to susidūrėme su problemomis, kadangi Lietuvoje jau esame... sakykim taip - valdininkai, policininkai ... jiems riedutininkas yra kaip ta katė, kuri naktį yra juoda, nesvarbu ar tu su riedlente, ar su riedučiais, jie tarp šitų dviejų užsiėmimų, transporto priemonių, sakykim taip deda lygybės ženklą. Ir jei parodytume riedlente su riedučiais, tai daugelis valdininkų tikriausiai suklystų, jei reikėtų parodyti kas yra kas. Pradėjome susidurti su problemomis, na tiesiogine prasme. Pirmasis toks mūsų judėjimas buvo rengiamas dar prieš klubo įkūrimą. Sužinojome, kad Klaipėdoje savivaldybė pradėjo „baninti“ paauglius iš gatvės. Išleido, matyt iš neapsižiūrėjimo kažkokį potvarkį miesto taisyklėms, kur jie tikrąja ta žodžio prasme uždraudė bet kokį sportą: važinėjimą su dviračiais, spardyti kamuolį ir pan. visoje Klaipėdos teritorijoje. O policininkas realiai pagal tą dokumentą galėjo sustabdyt bet ką gatvėje ir duoti baudą. Tai vat, mes suregavome į tą Klaipėdos savivaldybės sakykim sprendimą, bandėm išsiaiškinti ar ištiktųjų yra taip kaip yra, sukontaktavom su viešųjų ryšių žmogumi, dar ten su kažkokiais ponais susirašinėjom ir paskui ėmėmės priemonių, kaip masinis elektroninių laiškų siuntimas. Žmonės buvo raginami, tiek Lietuvoje, tiek kitose užsienio šalyse palaikyti mus. Ir palaikymas buvo didžiulis. Tai buvo įvairūs žmonės: ir paaugliai, kurie nevengdavo įsiterpti vieną kitą necenzūrinį žodį, ir rimti žmonės. Netgi parašė „Dobre ūtra Maskva“ laidos prodiuseris, nes jis irgi per savo laidą pasakojo šį atvejį. Tai va, sukėlėme didžiulę ryšių krizę, parašė apie tai vietiniai laikraščiai, parašė apie tai nacionaliniai laikraščiai. Tuo metu trintis ta buvo prasidėjus ir Vilniuje, kadangi daugybę paauglių važinėjo gatvėmis riedlentėmis, o pagyvenę žmonės skambino, skundėsi, kad jaunimas važinėjasi netinkamose vietose. Policija prie tokių paauglių priskaičiuodavo ir riedučiais važinėjančius žmones. Tuomet įvyko susitikimas su Vilniaus miesto meru Artūru Zuoku, savivaldybės iniciatyva buvo organizuotas katedros aikštėj, kur mes jį pastatėm ant

riedučių, kur jis kaip modernus šiuolaikinis meras pasakė, kad čia labai smagu, aš už riedutininkus, už judėjimą ir visa tai kažkaip galima išspręsti. Velnias, sakė Klaipėdiečiai, koks tas jūsų meras yra geras. O Klaipėdoje tuomet buvo kilęs didelis triukšmas, rašė laikraščiai, domėjosi žiniasklaida, iš Klaipėdos juokėsi. Mūsų žinia iš tiesų buvo išgirsta, jog nereikia niekada nieko draust, nepasiūlius alternatyvos. Žinoma mes suprantam, kad yra miesto turtas, suprantam, kad yra vietos, kuriose iš tiesų nedera važinėti, bet tokiu atveju paaugliams reikia duoti alternatyvą. Jei yra paaugliai, kurie mėgsta ekstremalų važinėjimą su riedučiais ar riedlentėmis, jiems turi miesto valdžia parūpinti vietas, ne vietą kažkurią vieną, bet vietas, kur jie gali patogiai ir saugiai nuvažiuoti ir užsiimti savo reikalais, kurie jiems patinka. Ir taisyklės buvo pakoreguotos, tačiau rudenį, ar tai kažkada ten, kai jau visi pasidėjo riedučius ir riedlentes, nes vasarą, kai reikia kažką keisti visi atostogavo, tai rudenį priėmė atitinkamus pakeitimus ir pabandė įvardinti konkrečias vietas, kur būtų draudžiama ir vis tiek ėmėsi kažkokių veiksmų. Nuo to laiko organizavom ir daugiau panašių akcijų.

Kaip ir kodėl kilo idėja organizuoti pilietinę iniciatyvą „Atkreipk dėmesį – tu esi stebimas“?

Respondentas: egzistuoja fragmentiškas judėjimas pasaulyje, yra tam tikros grupės aktyvistų, žmonių, formalių ir neformalių organizacijų, kurios kalba apie tą vadinamąjį didįjį brolių. O tas „didysis brolis“ yra valdžia, kurios turi visą eilę priemonių, ir tai nėra tikrai vaizdo kameros, kuriomis gali stebėti kiekvieną iš mūsų. Ir mes tikrąją to žodžio prasmę tapome tų kamerų taikiniu. Po mero pasivažinėjimo riedučiais praėjo metai gal du, ir tas konfliktas pasiekė ribą ir buvo pasakyta, kada buvo nuspręsta viskas-gana, su tais paaugliais susitarti mums nepavyks, tai žodžiu dabar reikia imtis represijų. Aukšti policijos pareigūnai netgi viešai leido sau pareikšti, jog visi su riedlentėmis ir riedučiais važinėjantys yra viešosios tvarkos pažeidėjai, ramybės drumstėjai. Na ir ko gero tai buvo jau kokie trys paskutiniai metai ir ... tas aišku atsiranda pavasarį, nes pavasarį visi pradeda važinėti riedučiais. Tuomet buvo padidėjęs policijos dėmesys: „kur jūs čia važinėjatės, jūs čia gadinat aikštę, čia juk Katedros aikštė, šventorius, čia bažnyčia šalia, jūs bedieviai...“ ir visa kita. Tai va, o policijos pareigūnai, labai aktyvūs buvo praėjusiais metais, kada mes darėme tą akciją. Nebuvo jokia paslaptis, kad kameros skirtos viešų vietų stebėjimui. Iš principo jos buvo skirtos stebėjimui, kur buriasi tie riedutininkai. Ir tai buvo labai jaučiama praėjusiais metais, užsidedavai tik riedučius, Katedros aikštėj pradėdi važinėti, o po 5 min. išlenda policininkas ir jis ten pradeda skaityti: „ar žinote, kad savivaldybės taisyklės bla bla bla..., tuoj pat nusiimkit, jei ne – vešim į nuovadą. Mums operatorius pasakė, kad jūs čia važinėjatės ir aš čia atėjau ir jis stebi, kaip aš čia su jumis tą situaciją sprendžiu“. Ir tai nebuvo jokia paslaptis, ir policijos komisaras ir miesto meras ir savivaldybės nariai neslėpė, jie sakė taip, kameros yra naudojamos tam, kad jus išvaikytume iš miesto centro. Tai todėl mes taip pat tapome taikiniu ir vienas iš akcijos tikslų buvo parodyti, kad tos kameros stebi ne tik mus, bet taikiniu gali tapti bet kas. Žmogus pavyzdžiui, kuris atitinka negeriečio sakykime taip profilį, šukuosena, akių spalva, užrašas ant marškinėlių... atitinkamai koks yra įtartinumo kriterijus tuo metu, o tuo konkrečiu atveju įtartinumo kriterijus buvo riedučiai. Jeigu tu užsidedavai riedučius, tu automatiškai tapdavai viešosios tvarkos pažeidėju. Ir iš po žemių išlysdavo policininkas ir sakydavo, jog pasirinkimas toks: arba tu juos nusiimi, arba važiuoji į nuovadą.

Papasakokite apie pačią pilietinę akciją. Kaip ruošėtės jai? Kaip ji vyko?

Respondentas: buvo strategija, buvo planas. Na tuos taip vadinamus namų darbus stengėmės padaryti, kada mes ten komunikuosim, ką komunikuosim, kokia pagrindinė mintis. Be jokios abejonės, buvo planai. Tačiau mes ne korporacija kažkokia, todėl mes galėjome sau leisti lengviau viską daryti. Akcijos tikslas buvo parodyti, jog tos kameros yra visur. Jos yra gatvėje, parduotuvėje, namo laiptinėj, darbe, žmonės namuose kameras pasistato, kad galėtų į save

pasižiūrėti. Dėl to mes darėme dar vieną akciją, kuri buvo dvejojama, mes skaičiavom senamiestyje esančias kameras ir darėm ženklų kabinimo akciją. Kaip jau sakiau dėmesys mums buvo labai padidėjęs ir kiek mes šnekėjomės su policija ir matėme iš spaudos, tai žinia buvo viena, kad kameros yra labai gerai, kas nebuvo pagrindžiama jokiais tai skaičiais ar rodikliais, kurie parodytų, jog jos iš tiesų gerai. Na tiesiog labai subjektyvi savivaldybės, policininkų ir gal kompanijos kuri tas kameras instaliavo nuomonė. Tiesiog keista būtų tikėtis, jog visi šie propaguotojai sakytų, ne ne jos neveikia, va sumokėjo miestas du milijonus per metus ir sakytų, jog jos neneša jokios naudos. Natūralu, kad žinia yra – taip, čia gerai, reikia plėstis, stebėti praeivius ir visa kita. Kitas dalykas, kad šnekėjom ir bandėm ieškot kažkokių nepriklausomų pagrindimų, kad kažkas yra daręs tyrimą nustatyti tą naudą ir niekas nieko negalėjo pasakyti. Sakė tikrai, kad yra labai gerai ir pateikė įvairius skaičius. Vienur sakė sumažėjo 40%, kitur kad 50%. Na man labai patinka tie skaičiai – jie realiai nieko nesako. Tai va, kaip ir minėjau tada mes buvome sulaukę kamerų dėmesio ir mes nusprendėme padaryti tokią kaip ir žmonių apklausą. Apklausą sudarė tiesiog keturi klausimai, pirmas – mes klausėme ar jie žino kad mieste yra kameros, nes apie kameras įspėjimų nėra, kurie komunikuotų žinią žmonėm, kad ta teritorija, pvz. senamiestis yra stebimas. Nes iš principo aš manau turėtų ir prevenciniai kažkokie tai įstaiga tuo reikalu būti, nes juk jei turi signalizaciją savo bute, tu lipduką privalai užsiklijuoti ant savo buto durų, o ne kažkur prie įėjimo į namą durų ar ant kito namo durų. O mieste visi tie lipdukai suklijuoti prieš įvažiavimą į miestą. Tai mintis tokia labai įdomi, kad jau visi į miestą įvažiuoja ir išvažiuoja, tai jie tuos ženklus ir supras. Čia tokia mintis maždaug, kad visas miestas stebimas. Jie matyt būtent tai komunikuoja. Tai va, toliau ką jie mano apie kameras, ar jų reikia, ar jie nori, kad būtų perspėjimai, ar jie mano, kad policija gali piktnaudžiauti stebėjimo galimybe. Mes apklausėme 250 žmonių gatvėse, darbuose ir visa kita. Ir pasižiūrėjome, jog didžioji dalis žmonių žinojo apie tas kameras, vis tik dalis žmonių galvojo, kad policija gali jas panaudoti, na kad pažeidžiamos žmogaus teisės. Tokie filmukai iš vaizdo kamerų medžiagos „YouTube“, kur filmuoja sankryžą kai policijos automobilis sukėlė avariją. Ir tokios medžiagos pasirodo internete. Tai parodo, jog kažkas pažeidė instrukcijas, nes tokia medžiaga negali būti spekuliuojama, ji negali būti bet kaip viešinama. Bet tokių atvejų yra labai daug užsienyje, operatoriai reguliuoja, stebi ten moteriškes persirenginjančias savo namuose, eini ir matai, kad pas žmogų vos ne balkone kamera pasukta 60 kampų, pritraukimas yra vos ne 300 kartų, ten gali skaityti su žmogum knygą. Tai va, didžioji dalis atsakiusiųjų, apie 60 % berods sakė, kad kamerų naudojimas neteisingas, tačiau vis tik didžioji dalis sakė ir tai, jog reikia kamerų kuo daugiau. Matosi, kad žmogus nelabai suvokia, ką tas duoda, jam viskas atrodo patrauklu, čia kamera, kažkas stebi, viskas gerai. Susidaro apgaulingas saugumo jausmas. Kartais tai gerai, tačiau visas šitas dalykas turi būti pasvertas ir pamatuotas. Daugelis apklaustųjų pasisakė už ženklus, kurie informuotų apie kameras. Ir tuomet mes padarėme šią savo akciją, kurios procesas buvo tiesiog simbolių ženklų iškabinimas. Tiesiog didžioji dalis žmonių pageidauja ir tai reikia daryti. Google net yra filmas, kaip mes kabiname tuos ženklus. Mes kabinome tuos ženklus, tokius stilizuotus, su humoru šiek tiek tokius, man labai patiko kaip jie atrodė. Draugas vienas dizaineris padarė. Tai va, ėmėm ir sukabinom. Tikėjomės, kad mus suims, ten prie Užupio angelo pradėjome, bet jie tik kažkaip stebėjo mus per kameras, aš taip įtariu, net neįtariu, o žinau, kad jie mus stebėjo, nes paskui žurnalistai važiavo į centrą, mus filmavo. Na ir tie ženklai kabėjo savaitę laiko, jie buvo iškabinti nelegaliai, mums sakykim formaliai galėjo skirti baudą, tačiau kai nuėjome į savivaldybę po savaitės derinti renginio, tai pasakė „chebra, pakabėjo, o dabar susirenkat tuos ženklus ir tuo viskas baigiasi“. Na ir tuomet mes juos nukabinom. Tikslas buvo pasiektas, apie tai plačiai rašė spauda, prie to prisijungė žmogaus teisių gynimo institutas, ir paskui kai jie išleido poziciją tuo klausimu, kad toks dalykas, kaip vaizdo stebėjimas iš vietų yra visiškai nereguluojamas dalykas, buvo sudaryta darbo grupė su atstovais iš Seimo, ten buvo kaip ten ta dainininkė Miščiukaitė berods, kuri yra žmogaus teisių komiteto narė, buvo iš policijos, iš dar ten kažkur tokių ponų su kostiumais kaip aš, aš tada be kostiumo buvai, tai labai gerai

jaučiausi. Ir mes ten padiskutavom, žodžiu forumas sakykim taip, apie tai buvo rašoma, apie tai buvo diskutuojama.

Koks buvo jūsų šios akcijos vizija? Kokie pagrindiniai jos tikslai?

Respondentas: atkreipti žmonių dėmesį, kad jie pagalvotų. Taip pat pakeisti požiūrį į mus. Daugybė žmonių internete, kur buvo komentarai po straipsniu sakė, „ką čia tie durniai, narkomanai, rūko žolę patvoriais“. Kas liečia tas pačias kameras tai yra sakykim taip, kad mes dabar esame kaip bendruomenė Vilniuje ir bendruomenės keičiasi, vienos subyra, kitos persikelia į kitas vietas, žmonės išvažiuoja ir kuriasi pamažu tos bendruomenės, kurios nepažįsta vienos kito. Žmonės net nepažįsta tų, kurie gyvena gretimam koridoriuj. Iš esmės bendruomenės nėra, sako va, dabar bus bendruomenė, čia kažkoks naujai pastatytas namas. Bet bendruomenės kuriasi metų metai, kaip pvz. sudaro šeima, vaikai, jų vaikai – čia yra bendruomenė, kuri gyvena ir pažįsta savo namą, rajoną ar pan. Kaip pvz. Žvėryno rajonas, kuris yra iš tiesų bendruomenė, ji labai vieninga ir jie gyvena ten labai daug laiko, jie myli savo rajoną, boikotuoja visus verslininkus su jų stikliniais namais ir pan. Mes kaip bendruomenė turime viešąją erdvę, o kameros yra labai sterilus įrankis, kur kažkas kažkur tai sėdi ir gali tave stebėti už 10 kilometrų, prisitraukti. Mes nenorime, kad viskas prieitų iki to, jog bus kaip pvz.: Londone, kai per tas kameras pradės duoti nurodymus, pvz. nesėdėk čia, nespjauk. Taip yra iš tiesų, Londone dabar. Skenuos tavo fizionomiją, ieškos per duomenų bazines ten visokių nusikaltėlių. Aš esu už tai, kad tas policininkas, kuris dirba toje bendruomenės, kurioje žino visas gatves, pažįsta žmones, kad žmonės nebijotų prieiti, pasisveikinti ir nebijoti, kad jis privanos jį bananu ir nepažiūrės su baisia veido išraiška.

Ar ši akcija turi savo oponentus?

Respondentas: na, be jokios abejonės Vilniaus miesto valdžia ir Vilniaus miesto policija. Aš manau, kad šitoje vietoje jie manė, kad mes į juos rodome pirštu, kaip į tuos „bad guys“. Bet šiuo atveju klausimas buvo daugiau apie tai... krepiama daugiau dėmesio į pačią situaciją, kas liečia patį stebėjimą. Stebėjimas, kuris egzistuoja šiandien, rytoj daug kam neatrodo blogas, tačiau kažkada jis bus toks, jog jausimės, kad gyvenam po mikroskopu.

Kas yra jūsų klubo nariai?

Respondentas: na, mes kaip klubas esame gal vadinkim toks netradicinis. Aš nežinau, nesusipažinęs su kitų klubų veikla, nes aš įsivaizduoju yra klubas, narystė, mokestis ir pan. Na daugelis klubų veikia tokiu principu. Mūsų klubas kaip ir minėjom buvo daugiau formalus žingsnis gauti ten kažkokius popierius, anspaudą kad mes jau esame juridinis asmuo, nes mes darėm kelis renginius, kurie buvo su policijos palyda, su miesto leidimu važiuot gatvėmis, todėl mums to reikėjo, reikėjo leidimų, rėmėjų. Mes nebūdami organizacija negalėjome eiti į biurokratinę instituciją ir gauti leidimus. Antroji priežastis buvo tai, jog žinojom, kad įvairiuose Europos miestuose grupės entuziastų organizuoja panašius žygius. Jie tuo metu, aš tikiu, kad ir dabar tai vyksta, nuo šimto, penkių šimtų iki kelių tūstančių žmonių, kaip Paryžiuje pavyzdžiui. Tai mes sumanėme diegti ir Vilniuje, kuris vis labiau tampa modernėjantis, tačiau ir materialėjantis ir ratus vietoj kojų besiauginantis miestas. Taigi įvairiom prasmėm, šitam betono, asfalto ir geležies džiunglėse, mes nusprendėme parodyti, jog žmonės gali laisvą laiką leisti ne tik supermarketuose stumdami vežimėlių, bet ir gatvėse. O klubo prasme nariai yra kiekvienas, kuris gali užsidėti riedučius, ir net neužsidėjęs, tiesiog kuriam patinka ta veikla, nes mes norim ją praplėst – ne tik tas siauras važiavimas, mokymasis važiuot atbulam ar ten gatvės rutulys, bet tai

yra tiesiog tie žmonės, kurie mėgsta judėti turi savo požiūrį į miestą, į viešas erdves. Klubas susideda iš taip vadinamų neformalių narių.

Ar pilietinėje iniciatyvoje dalyvavo jūsų klubo nariai, žmonės, kurie tapatina save su riedučiais?

Respondentas: žinoma. Mes esame laisvi žmonės, kurie turi vieną pomėgį, laiko leidimo būdą, kaip į tai pažiūrėsi. Visi dalinamės informacija bendrai, vieni per kitus: internete, telefonu, susitikus ketvirtadieniais per važinėjimus. Būna vieni pasirodo, kiti išeina, bet didžioji dalis būna pastovių narių.

Ar norėjote pritraukti žmones iš šalies?

Respondentas: taip, jungėsi, be jokios abejonės, bet jų nėra labai daug, nes Lietuvoje dalyvavimas pilietinėse akcijose yra iš tiesų liūdesys. Manau, kad geriausias indikatorius šitam atvejį yra studentai. Bet ir tie patys studentai vieną kartą per metus išėjo į gatves dėl to, kad barakuose atsilupo tapetai ir kad stipendijų nemoka. Tai tik parodo, jog mūsų žmonės labai greitai įvaldė kapitalistinį modelį: karjera, ten mokslai, rūbai, brendas ir pan. Reikia atkreipti jų dėmesį į tai, kas aplinkui daros, kad ir dėl ekologiškų sąlygų mieste, kuris užgrūstas mašinomis.

Ar tapatinatės su kitomis grupėmis dėl bendros veiklos?

Respondentas: taip, su dviratininkais esame organizavę keletą akcijų. Jie labai įdomūs žmonės. Dar bandėme pora kartų kreiptis į žaliuosius. Bet su jais ten kažkas ne taip. Na jie išsiverčia tą informaciją į svetainę iš užsienio, bet kai vertini jų veiksmus... na jiems akivaizdžiai trūksta lyderio čia Lietuvoje.

Kaip galite apibūdinti judėjimo dalyvių struktūrą? Kaip pasidalino organizaciniai vaidmenys grupės viduje?

Respondentas: pagrindine organizacine veikla užsiima klubo taip vadinamasis aktyvas. Vėlgi, tas reikalauja tam tikro indėlio asmeninio.

Kiek aktyve yra žmonių?

Respondentas: na aktyvas nėra didelis. Aktyvas sakykim taip kiekvienu klausimu, kuris yra rengiamas, renginys, iniciatyva ar tam tikras pasivažinėjimas tuomet aktyvas skiriasi. Tai būna maždaug iki dešimties žmonių, šitoj akcijoje buvo apie 7-8 žmonės, kurie užsiėmė organizavimu. Kartais žmonės vienas kitas keičiasi aktyve, nes turi darbo, būna išvykęs ir panašiai. Prisideda tie, kurie tuo metu gali ir nori. Jokios priverstinumo nėra. Mat buvo pavyzdžiui žmonių, kurie labai aktyviai dalyvavo Klaipėdos atakavime, dviračių žygyje. Bet kamerų atveju tie patys žmonės sakė, žinai, aš nenoriu, aš neturiu nuomonės šiuo klausimu. Dėl to aš nenori suklysti, gal aš priimsiu sprendimą vėliau. Bet tai viskas suprantama, žmogus turi savo valią, gali priimt savo sprendimą. Kiti žmonės irgi buvo tik stebėtojai. Jie išsakė savo nuomonę forume, kodėl viskas yra taip o ne kitaip. Nes dalyvavimas yra labai savanoriškas dalykas.

Ar galėtumėte išskirti aktyviausius dalyvius ir mažiau aktyvius?

Respondentas: visada buvau vienu iš pagrindinių organizatorių ir sumanytojų. Toj akcijos tai pat. Visi kiti tik prisijungdavo prie aktyvo. Riedutininkai organizuoja susirinkimus, turi naujų minčių. Kiekvieną judėjimą gali išskirti vis kiti lyderiai.

Kokiais būdais viešinate informaciją apie šią pilietinę iniciatyvą?

Respondentas: na kanalai yra paprasti. Per eilę metų atsirado eilė pažįstamų žurnalistų, kuriems gali paskambinti ir pasakyti, kad tą ir tą valandą vyks tas ir tas. Stygius naujienų yra jaučiamas, ypatingai vasarą, kuomet miestas apmiręs ir žurnalistai rašo apie tai, kas skęsta pajūri. Ir aišku pranešimas spaudai, žinai, vėlgi stengiesi tą akciją apgalvoti taip, kad ji būtų aktuali, bet ir įdomi patiems žurnalistams. Na žinai, jei nėra lavono, tai duok jiems ką nors kita ne mažiau įspūdingo. Ir taip bandai įpinti tą žinią, kurią tu nori komunikuoti. O žurnalistai, nežinau, ar dėl išsilavinimo stokos, ar dėl darbų krūvio ar dar dėl kažko yra labai paviršutiniški žmonės, kurie žiūri sensacijos, bando kažką sureikšminti, dar redaktorai prirašo kokią nors antraštę, tokią nei šokią nei tokią. Ir kai skaitai tą straipsnį pagalvoji, velniai rautų, juk galėjo žmogus pasistengt labiau, įsigilinti, išsiaiškinti, galų gale pakalbinti mus ar dar kažką. Iš kitų priemonių yra forumas, skrajutės visokios, el. laiškai. Kviečiami į akciją visi, kurie taip sakant pagal savo filosofiją, ideologiją yra artimi mums. Ir manau nebuvo nei vieno, kuris perka abonentą ar tai bilietą, rengiasi kokį tai nike kostiumą, žiūri teliką mindamas dviratį.

Kokius rezultatus ši akcija davė jūsų klubui? Kaip matuojate savo sėkmę?

Respondentas: tos akcijos rengiamos tam, kad nesėdėt, neverkt pačiam, kad tau nesiseka. Mes tai darom, nes norim pakeisti tai, kas mūsų manymu yra blogai. Kad žmonės nelauktų kažkokių rinkimų, kurie tarsi pakeis padėtį. Ji turi išeiti ir pasakyti, ei, mums nepatinka tai. Mes buvome piešiami kaip kažkokios blogos profesijos žmonės. Tačiau riedučiai tai nėra profesija, tai yra gyvenimo būdas. Ir tai yra būsena, jeigu tau nepatinka kažkas, tai tu ateini ir pasakai, klausyk, man nepatinka šitas. Visos akcijos daugiau ar mažiau pasiseka iki tam tikros ribos. Visada norisi išvengti visokių nesklaidumų, nelaimių, kad visi būtų patenkinti ir pan. Spauda sureaguoja daugeliu atvejų teisingai, ji atsiunčia žurnalistus, kurie parašo. Dažnai viskas būna greitai pamiršta, nes savivaldybė turi daugiau reikalų, nei riedutininkai, todėl tarsi grįžtame į tą pačią padėtį. O sėkmę vertiname pagal dalyvių skaičių, pagal tai, ką žmonės šneka apie tai, kokios yra teigiamos, neigiamos reakcijos. Mes sulaukėme didelio palaikymo, tiek iš žmonių, tiek iš žiniasklaidos pusės. Mes viešai pasakėme savo poziciją ir tai, kad mes norime laisvai jaustis savo mieste, o nebūti sulaikomi kaip chuliganai vien dėl to, kad užsidedi riedučius. Manau mums tai pavyko. Mes padarėme problemas aktualias, atkreipėme atitinkamų institucijų dėmesį, kurios išskėlė svarstymus, diskusijas.

Su kokiais sunkumais susidūrėte organizuodami akciją?

Respondentas: na, negalėčiau įvardinti kažkokių sunkumų. Prieš imdamiesi ką daryti mes visada tai įvertinam ir nusprendžiam, jog tai verta daryti. Kas gali būti blogiausia, tavo areštuos kuriam tai laikui, gausi baudą ar įspėjimą. Šiuo atveju mes tikėjomės, kad mus galbūt suims, bus žurnalistai, bus labai dramatiška ir visa kita. Bet policija į tai pasižiūrėjo labai atsargiai.

Ar ketinate ir toliau rengti tokias akcijas?

Respondentas: manau kad taip. Tikrai taip, be abejonės. Visada žinai, kad bus įdomu. Nors norint viską suorganizuoti, reikia daug laiko, pastangų. Mes tikimės, kad visuomenė, ypatingai jaunesnioji jos dalis supras, kad gyvenimo esmė ne tik mobilus aparatas, ar rūbeliai ten kažkokie madingi. Ir yra tokių žmonių, iš tikrųjų. Jie gal nėra tokie matomi, bet jų yra. Jie galbūt gyvena savo pasaulyje, kuriuo jie šiek tiek nusivylę, nes mano, jog negali ką nors pakeisti. Ir kaip ir tie žalieji, norint kažką pakeisti neužtenka tik išleisti kokį internetinį puslapį ar susirinkti dešimt žmonių į aikštę. Reikia tam suaugti. Mačiau neseniai filmą, apie Bergmaną berods. Ir ten buvo jo autobiografinė istorija, kai jis buvo jaunas. Jis protestavo, jį suėmė už kažką, rašė spaudoj. Ir esmė ta, jog kažkoks žurnalistas nuvažiavo pas jo motiną ir klausia – ką jūs galvojate apie tai, va jūsų sūnų suėmė, he's broken a law. Ji atsakė – that's not God law. Tai ties šita gaidai galima ir pabaigti.

Ačiū Jums už pokalbį.

Activism management in public relation

Alma Bajoraitė

Summary

The subject of this master thesis is an activism like device of public relation. This master explains how to relate two different ranges: an activism and public relation in practice.

The aim of this work is to explain how it's possible to used activism like device of public relation. The main objectives were these: to define activism and public relation definitions; to analyse theories of social movements; to analyse how and why public relation use an activism in its practice, what have an influence and decide success; to define main concepts of the research; to create methodology; to prove, that research example is a social movement and in the same time it is device of public relation.

Interview was used as a method. Example of research is roller-skate club "Heat of Thursday night" social movement named "Attention – you are watched". this action organizer was as respondent. This action was in Vilnius that very day, when in many cities in the world was „International days againts video“.

The hypothesis was that "many ties connecting people in social network. Organization use this network like public relation device". Hypothesis was fully supported by the research. Research show that network was flexible and changing in time. Organization convinces people to tackle a problem together and in the same time make image.

This work might be used in further studies and practice of public relation and in the practice.